

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Lublin, dnia 29 marca 2021 r.

Poz. 1450

UCHWAŁA NR XXV/177/2021 RADY MIEJSKIEJ W KAMIONCE

z dnia 24 marca 2021 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kamionka na lata 2021 – 2024

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 oraz ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.) po uzyskaniu opinii Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miejska w Kamionce uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kamionka na lata 2021-2024 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie Uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Kamionka.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej

Ewa Grymuza

Załącznik

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI GMINY KAMIONKA
NA LATA 2021 - 2024**

GRUDZIEŃ 2020

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	4
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	11
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	14
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	18
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	18
5. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	21
5.1. Ogólna charakterystyka gminy	21
5.2. Zarys historii obszaru gminy	22
5.3. Krajobraz kulturowy - zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy Kamionka	24
5.4. Dziedzictwo niematerialne	25
5.5. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	27
5.5.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	27
5.5.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	28
5.5.3. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków	29
5.5.4. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków.....	42
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....	49
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami...	51
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami	53
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	54
9.1. Dotacje.....	55
9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	58
9.3. Środki europejskie	59
10. Realizacja i finansowanie z zakresu ochrony zabytków.....	62

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jako istotny aspekt życia i działalności człowieka, kształtuje związki międzyludzkie i określa tożsamość i świadomość społeczności. Obiekty zabytkowe stanowią cenny element kultury, który wpływa na kształtowanie się otoczenia człowieka współczesnego, mający wszechstronny wpływ na jego życie codzienne. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa, należycie pielęgnowane i wykorzystane, powinny stanowić jeden z głównych czynników rozwoju życia społeczno - gospodarczego.

Po zapoczątkowaniu w Polsce przemian ustrojowych pojawiły się nowe zjawiska i postawy wobec problemu ochrony dorobku i spuścizny minionych pokoleń. Zaczynamy postrzegać dziedzictwo kulturowe jako jedną z ważniejszych gałęzi życia gospodarczego, która może generować znaczne zyski. Przejawem nowego podejścia władz do roli dziedzictwa kulturowego było przyjęcie 23 lipca 2003 r. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zastępując starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., na nowo zdefiniowała pojęcia z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i określiła politykę państwa oraz powinności władz państwowych i samorządowych w tej dziedzinie. Ustawa zobowiązuje organy samorządu do sporządzania co cztery lata Programów opieki nad zabytkami. Niniejsze opracowanie stanowi wypełnienie ustawowego obowiązku.

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Kamionka (GPOnZ) jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Kamionka. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.) z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. GPOnZ sporządzany jest przez Burmistrza Miasta, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miejską w Kamionce. GPOnZ ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Burmistrz przedstawia Radzie Miejskiej sprawozdanie z wykonania programu.

GPOnZ to dokument uzupełniający do innych aktów planowania. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Głównym odbiorcą GPOnZ jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami GPOnZ mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy gminy. Istotnym celem GPOnZ jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Konieczność opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami jest nałożona przez art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który stwierdza, iż:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:
 - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
 - 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
 - 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.
6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

• **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.
- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.
- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

• **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3:** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie:

- 1) „zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia,

których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych”.

- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i **finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.**

- **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** określa formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego,

ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 19). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku (art. 9). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19:** wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 z późn. zm.) gdzie w art. 7 ust 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym:

• **Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw** (Dz. U. z 2017 r. poz. 1595).

• **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. z 2020 r. poz. 293 z późn. zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 z późn. zm.) Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 z późn. zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (Dz. U. z 2020 r. poz. 55 z późn. zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (Dz. U. z 2020 r. poz. 1990 z późn. zm.). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 z późn. zm.). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057 ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.) Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886)
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenie rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2011 r. nr 113 poz. 661).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. nr 124 poz. 1304), które określa tryb składania wniosków o przyznanie odznaki, wzór i wymiary tej odznaki oraz sposób jej wręczania i noszenia.
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. nr 212 poz. 2153).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. nr 30 poz. 259).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. nr 89 poz. 510).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. nr 71 poz. 650).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (Dz. U. z 2020 r. poz. 902). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).
- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479) mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn. zm.)

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ w swoich działaniach programowych nawiązuje do polityki krajowej szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji o zasobie zabytkowego gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

• **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022** przyjęty Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.

Głównym celem projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2019 - 2022 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który w okresie 4 lat realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce”, podzielony na kierunki działania:

1. Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C).
2. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego.
3. Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych.
4. Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego.
5. Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych.
6. Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C).
7. Realizacja badań w ramach programu „Archeologiczne Zdjęcie Polski”

Cel szczegółowy 2: „Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków”, podzielony na kierunki działania:

1. Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków przez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach.
2. Wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji między organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną.
3. Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków.
4. Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

Cel szczegółowy 3: „Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji”, podzielony na kierunki działania:

1. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, Faro 2005. Monitor Polski, poz. 808 Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2019–2022
2. Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych.
3. Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu.
4. Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004 - 2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury, jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• **Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) została przyjęta uchwałą Nr 8 przez Radę Ministrów dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1). Obszar e-państwo - kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji - orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć, jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2). Kapitał ludzki i społeczny - kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

- Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu - wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie.
- Wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych - stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą Nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii, jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

• Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 została przyjęta uchwałą Nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym

powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami przyjętymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie lubelskim na lata 2019 - 2022, Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, Koncepcja programowo - przestrzenna rozwoju turystyki i rekreacji w województwie lubelskim, Program Rozwoju i Rewitalizacji Miast dla Województwa Lubelskiego, Koncepcja Programowo-Przestrzenna Rozwoju Turystyki i Rekreacji w Województwie Lubelskim;
- **powiatowym:** Program Rozwoju Powiatu Lubartowskiego na lata 2015-2022, Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Lubartowskiego na lata 2018-2020 z perspektywą do roku 2024, Powiatowy Program Opieki Nad Zabytkami Powiatu Lubartowskiego na lata 2012–2016.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy Kamionka.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

- **Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta 24 czerwca 2013 r. w czasie XXXIV sesji Sejmiku Województwa Lubelskiego. Dokument ten stanowi aktualizację Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006 - 2020 przyjętej uchwałą nr XXXI/545/09 przez Sejmik Województwa Lubelskiego dnia 27 kwietnia 2009 r. Jest to najważniejszy dokument, który wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju, wizję województwa lubelskiego.

Działania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami w sposób bezpośredni zaprogramowano w Osi Priorytetowej - VII Kultura, Turystyka i Współpraca Międzyregionalna. Celem tego priorytetu jest zwiększenie udziału sektorów kultury i turystyki w gospodarce województwa lubelskiego oraz wzmocnienie powiązań międzynarodowych regionu. Aby osiągnąć założone cele przyjęto następujące kierunki działań:

- Zwiększenie dostępności do dóbr kultury i infrastruktury turystycznej;
- Wypromowanie wizerunku Lubelszczyzny jako regionu o dużej atrakcyjności kulturalnej i turystycznej;
- Stworzenie efektywnych powiązań partnerskich w ramach współpracy międzyregionalnej.

Przewiduje się również następujące formy wsparcia:

- Wsparcie projektów poprawiających dostępność do obiektów i dóbr kultury oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie, a także służących rozwojowi aktywnych form turystyki;
- Dotacje na przystosowanie zabytków do potrzeb turystyki i kultury oraz rozwijanie i wspieranie infrastruktury kultury o znaczeniu lokalnym, regionalnym oraz ponadregionalnym;
- Wsparcie finansowe projektów polegających na łączeniu funkcji turystycznych z rekreacyjnymi, edukacyjnymi, ekologicznymi i kulturalnymi;
- Finansowanie tworzenia i rozwijania kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej;
- Wsparcie tworzenia efektywnych powiązań międzyregionalnych w układzie bilateralnym i sieciowym w różnych obszarach życia społecznego i gospodarczego.

Walory krajobrazowe oraz dziedzictwo historyczne regionu stwarzają pewien potencjał turystyczny, który może być wykorzystany dla rozwoju niektórych układów lokalnych województwa lubelskiego. Na terenie województwa znajdują się obszary turystyczne cenione przede wszystkim w kraju. Na kulturowe zasoby województwa lubelskiego o turystycznym znaczeniu składa się kilka najwyższej klasy zabytków, wiele obiektów o wysokich walorach architektonicznych oraz dziedzictwo wielokulturowości. Jest to potencjał nie do końca „odkryty” turystycznie, w czym należy upatrywać szans na zwiększenie liczby odwiedzających. W obszarze kultury wskazano, że istotnym potencjałem województwa lubelskiego są jego wielokulturowe tradycje, nie w pełni wykorzystywane dla pobudzania poczucia tożsamości regionalnej. Lubelskie to także miejsce dotknięte zbrodniami totalitaryzmu XX w. Podmioty działające w dziedzinie kultury mają duży wpływ edukacyjny, a także w oparciu o swoją bazę materialną i kadrową stwarzają możliwości nowych działań.

• **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie lubelskim na lata 2019 - 2022**

Program został przyjęty uchwałą nr IX/160/2019 przez Sejmik Województwa Lubelskiego z dnia 12 września 2019 r. Jest to aktualizacja Programu, który obowiązywał w latach 2007 - 2010, następnie 2011 -2014 oraz 2015-2018.

Wyznaczone cele Programu na lata 2019 - 2022:

Cel strategiczny I. Wzmocnienie potencjału dziedzictwa kulturowego województwa lubelskiego jako elementu rozwoju społeczno - gospodarczego regionu.

Cel operacyjny 1. Ochrona zabytków materialnych i opieka nad zabytkami materialnymi.

Cel operacyjny 2. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny II. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny w działaniach promocyjnych i edukacyjnych wpływających na rozwój społeczno - ekonomiczny.

Cel operacyjny 1. Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny.

Cel operacyjny 2. Promocja dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny.

• **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego**

Plan został przyjęty uchwałą nr XI/162/2015 przez Sejmik Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. Jest to dokument o charakterze długoterminowym i określa zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa.

Jako jedno z uwarunkowań wewnętrznych rozwoju zagospodarowania wskazano środowisko kulturowe. Na potencjał kulturowy województwa składają się: zabytkowe zasoby urbanistyczne i ruralistyczne, unikalne zabytkowe obiekty architektury sakralnej i świeckiej, zespoły pałacowo - ogrodowe i dworskie, zabytki techniki i militarne, cmentarze różnych wyznań, miejsca kultu religijnego oraz stanowiska archeologiczne.

Jednym z wyzwań rozwojowych województwa lubelskiego jest poprawa ładu przestrzennego i harmonizacja zagospodarowania z walorami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Dzięki odpowiedniej ochronie i promocji wzrośnie rozpoznawalność i atrakcyjność województwa lubelskiego. Zakłada się, że zarządzenie krajobrazem oparte będzie o zasady komplementarności

aspektów środowiskowych, historyczno -konserwatorskich oraz estetycznych. Działania ochronne dotyczyć będą objęcie ochroną prawną krajobrazów przyrodniczych i kulturowych, w tym układów urbanistycznych i ruralistycznych.

Celem wiodącym jest zrównoważony rozwój przestrzenny regionu prowadzący do podniesienia konkurencyjności województwa i poprawy warunków życia. W sferze zagospodarowania przestrzennego środowiska kulturowego jako cel główny wyznaczono wzmocnienie tożsamości kulturowej regionu przez ochronę i pielęgnację zasobów kulturowych oraz ich wzbogacanie walorami współczesnymi. Dla powyższego celu określono cele szczegółowe:

- identyfikacja, zachowanie i ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz różnorodności krajobrazu kulturowego;
- zachowanie przed zatarciem specyfiki kulturowej ukształtowanych historycznie struktur przestrzennych;
- zachowanie i wzbogacenie zasobów dóbr kultury współczesnej;
- rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego.

W zakresie środowiska kulturowego Plan określa kierunki i działania mające na celu ochronę dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej. Wskazuje przestrzenne warunki realizacji regionalnej polityki rozwoju oraz rekomendacje dla podmiotów realizujących politykę przestrzenną w regionie.

Kierunki i działania dla obszaru dziedzictwa kulturowego:

Kierunek: Ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym, europejskim i krajowym.

Działania:

- 1.1. Wykorzystywanie obiektów i kształtowanie zagospodarowanych przestrzeni kulturowych odpowiednio do ich statusu (światowego, europejskiego, krajowego);
- 1.2. Włączenie obiektów o wysokich wartościach kulturowych w systemie ochrony światowego i krajowego dziedzictwa.

Kierunek: Ochrona i opieki nad zabytkami nieruchomymi.

Działania:

- 2.1. Rewaloryzacja oraz rewitalizacja układów urbanistycznych, ruralistycznych i przestrzennych;
- 2.2. Rewaloryzacja obiektów i zespołów zabytkowych;
- 2.3. Ochrona przed zabudową i eksponowanie miejsc pamięci narodowej, w tym wydarzeń i walk historycznych;
- 2.4. Uczytelnienie reliktyw zabytków archeologicznych.

Kierunek: Ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego.

Działania:

- 3.1. Wspieranie tworzenia parków kulturowych;
- 3.2. Zachowanie i konserwacja zieleni komponowanej;
- 3.3. Ochrona panoram w celu zachowania historycznych sylwet obiektów i zespołów urbanistycznych;
- 3.4. Ochrona zagrożonych zanikiem tożsamości historycznie ukształtowanych krajobrazów rolniczych;
- 3.5. Ochrona i odtwarzanie historycznych przestrzeni publicznych o potencjale kulturowym;
- 3.6. Tworzenie szlaków turystycznych.

Kierunek: Ochrona dóbr kultury współczesnej.

Działania:

- 4.1. Ochrona przed deformacją układów urbanistycznych;
- 4.2. Ochrona przed zmianą formy i kompozycji architektonicznej obiektów;
- 4.3. Ochrona i rewitalizacja przestrzeni publicznych o potencjale kulturowym.

- **Koncepcja programowo-przestrzenna rozwoju turystyki i rekreacji w województwie lubelskim.**

Koncepcja programowo - przestrzenna rozwoju turystyki i rekreacji w województwie lubelskim została przyjęta uchwałą Nr CLXVIII/1984/08 przez Zarząd Województwa Lubelskiego dnia 7 października 2008 r. Koncepcja ta ustanawia główne cele i kierunki rozwoju sektora turystyki i rekreacji, syntezę diagnozy uwarunkowań rozwoju turystyki, identyfikację głównych rodzajów produktu turystycznego, waloryzację przestrzeni turystycznej województwa oraz źródła finansowania rozwoju turystyki. Wskazuje na rolę administracji publicznej oraz innych podmiotów w zakresie wsparcia rozwoju produktów turystycznych. Pokazuje główne potrzeby inwestycyjne na rzecz poprawy jakości przestrzeni turystycznej, zalecenie do planów zagospodarowania przestrzennego i wskaźniki monitorowania realizacji programu.

Do czynników atrakcyjności turystycznej wskazanych obszarów i rejonów zaliczono między innymi: występowanie zespołów i obiektów zabytkowych o wysokich walorach dziedzictwa kulturowego oraz sanktuariów, o walory przyrodnicze i krajobrazowe, walory kulturowe, sposoby udostępniania walorów turystycznych obszarów.

Główne kierunki rozwoju sektora turystycznego to m.in.: turystyka krajoznawcza - indywidualna i zorganizowana (wycieczkowa) wykorzystująca dziedzictwo kulturowe, oparte o ekspozycję zabytków oraz bogatą i barwną historię regionu; turystyka promocyjna - związana z walorami turystycznymi lubelskiej wsi, z obyczajami czy twórczością ludową, walorami etnograficznymi, folklorem.

Cel nadrzędny koncepcji zdefiniowano jako: Podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności turystycznej województwa, zwiększenie ruchu turystycznego przy jednoczesnym zachowaniu walorów kulturowych i przyrodniczych regionu.

Dla realizacji celu nadrzędnego określono następujące priorytety, cele operacyjne i kierunki działań:

Priorytet 2. Kształtowanie walorów turystycznych województwa.

Cel operacyjny 2.1. Podnoszenie atrakcyjności poprzez ochronę, ekspozycję zasobów kulturowych i przyrodniczych: ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej; ochrona kulturowa, wzbogacenie kulturowe regionu (między innymi ochrona i rewaloryzacja, a także podniesienie ekspozycyjności wszystkich zabytkowych zespołów architektonicznych obiektów drewnianych i murowanych oraz zespołów urbanistycznych);

Priorytet 3. Rozwój infrastruktury turystycznej i usług turystycznych.

Cel operacyjny 3.3. Wsparcie rozwoju infrastruktury uzupełniającej: dostosowanie istniejących placówek kultury do potrzeb ruchu turystycznego i ich szersze udostępnienie dla turystów.

- **Program Rozwoju i Rewitalizacji Miast dla Województwa Lubelskiego**

Kamionka 19 grudnia 1869 r. utraciła prawa miejskie nabyte po 1450 r. Ponad 400-letnia historia Kamionki jako miasta sprzyja współczesnemu dążeniu do podejmowania takich działań w zakresie rewitalizacji ośrodka, które będą zmierzały podkreślania jego miejskich tradycji. Staraniem obecnych władz gminy miejscowość Kamionka odzyska prawa miejskie od 1 stycznia 2021 roku.

- **Program Rozwoju Powiatu Lubartowskiego na lata 2015-2022**

Program został przyjęty uchwałą Nr XII/85/16 przez Radę Powiatu w Lubartowie z dnia 29 grudnia 2015 r.

Cel strategiczny 5: Zwiększenie atrakcyjności powiatu, m.in. poprzez następujące działania:

- Zwiększenie roli i znaczenia kultury i dziedzictwa historycznego (w tym stworzenie nowej koncepcji promocji kultury i życia kulturalnego Powiatu)

- Wzmocnienie potencjału turystycznego powiatu (w tym tworzenie warunków do rozwoju turystyki, kontynuacja budowy tras rowerowych, promocja lokalnej agroturystyki oraz wspieranie warunków do jej rozwoju).

Dbłość o bogate dziedzictwo kulturowe powiatu uważana jest za jedno z najważniejszych czynników rozwoju turystyki. Podkreślono przy tym, iż w celu realizacji działań niezbędna będzie ścisła współpraca powiatu z różnymi instytucjami, w tym z organizacjami pozarządowymi.

- **Powiatowy Program Opieki Nad Zabytkami Powiatu Lubartowskiego na lata 2012 - 2016**

Program został przyjęty uchwałą Nr XX/138/12 przez Radę Powiatu w Lubartowie z dnia 9 października 2012 r.

1. Celami strategicznymi Programu są:

1) cel I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego Powiatu;

2) cel II: Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3) cel III: Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4) cel IV: Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego, podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

5) cel V: Zainteresowanie władz samorządowych szczebla gminnego problematyką ochrony szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

2. W niniejszym Programie opieki nad zabytkami Powiatu Lubartowskiego przyjęto jako główne cele III, IV, V.

3. Do realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami wykorzystane zostaną instrumenty ogólne określone w programach rządowych i wojewódzkich, w tym w Krajowym Programie Opieki nad Zabytkami oraz w innych dokumentach o charakterze planistycznym i strategicznym, a także narzędzia i środki własne Starostwa Powiatowego oraz partnerów uczestniczących w realizacji programu – Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, państwowych i samorządowych instytucji kultury, jednostek samorządu terytorialnego, kościołów oraz organizacji pozarządowych. Powodzenie realizacji Programu wymaga współdziałania Starostwa zarówno z jednostkami samorządu położonymi na terenie Powiatu, jak i organizacjami pozarządowymi spełniającymi istotną rolę w ochronie i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

4. Zakłada się, że cele nakreślone w Powiatowym Programie Opieki nad Zabytkami będą osiągnięte w wyniku: 1) współpracy władz powiatu z Lubelskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków; 2) współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami, których działania obejmują m.in. ochronę walorów krajobrazowych i kulturowych; 3) współpracy z właścicielami oraz zarządcami obiektów; 4) z inicjatywy własnej władz Powiatu.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

GPOnZ zgodny jest z dokumentami:

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka**

Obecnie obowiązujące *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka* zostało przyjęte uchwałą Nr VI/58/2003 Rady Gminy Kamionka z dnia 7 lipca 2003 r., z późniejszymi zmianami.

Studium to podstawowy dokument planistyczny szczebla lokalnego, opisującym stan zagospodarowania przestrzeni oraz definiujący kierunki realizowania polityki przestrzennej gminy. Studium wytycza politykę przestrzenną gminy, która ma na celu zagwarantowanie zrównoważonego rozwoju wszystkich elementów struktury przestrzennej gminy. Określona polityka przestrzenna

stanowi wytyczne koordynacyjne dla sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W rozdziale VI. Studium pt. WARTOŚCI KULTUROWE w Analizie zasobu kulturowego zapisano, że „Na terenie gminy Kamionka występuje niewiele obiektów zabytkowych. Natomiast wyjątkowa jest ich ranga i znaczenie dla kultury woj. lubelskiego. Dotyczy to przede wszystkim siedziby klucza dóbr kozłowieckich – Kozłówki. Zespół pałacowo-parkowy w Kozłówece został na mocy Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 kwietnia 2007 r. uznany za pomnik historii”.

- **Strategia rozwoju gminy Kamionka**

Strategia Rozwoju gminy Kamionka została przyjęta uchwałą Nr IV/23/2007 Rady Gminy Kamionka z dnia 14 marca 2007r.

Dokument opisuje m.in. środowisko kulturowe gminy oraz definiuje cele gminy w tym zakresie.

Cel operacyjny 4.3.: Ochrona oraz promocja dziedzictwa kulturowego i dorobku kulturalnego gminy. Realizacja przyjętego celu przyczyni się do zachowania zabytków architektury i budownictwa, rozwoju bazy materialnej instytucji kulturotwórczych, utrzymania ciągłości tradycji i tożsamości mieszkańców poprzez identyfikację z miejscem zamieszkania, zmniejszenia dysproporcji w dostępności do usług kultury oraz aktywizację społeczności lokalnej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy i promocji oraz rozwoju dorobku kulturalnego.

Kierunki działań:

- ochrona dziedzictwa kulturowego gminy poprzez rewaloryzację wartościowych obiektów, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych, tworzenie turystycznych szlaków kultury lokalnej i regionalnej, poprawę bazy lokalowej i funkcjonowania placówek kultury;
- upowszechnianie kultury oraz wzrost uczestnictwa społeczeństwa w szeroko pojętym życiu kulturalnym (w tym: rozwój infrastruktury służącej upowszechnianiu dóbr kultury, promocja czytelnictwa oraz poprawa jakości usług kulturalnych);
- wsparcie rozwoju sektora usług kultury poprzez wzmocnienie instytucji kultury, tworzenie atrakcyjnej i kompleksowej oferty kulturalnej;
- promocja dziedzictwa kulturowego gminy i dorobku kulturalnego poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjnych, organizację imprez kulturalnych i publikacje.

- **Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla gminy Kamionka**

Ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

Gmina Kamionka posiada opracowanego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

- **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. Uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. Określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. Ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. Uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
5. Uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. W zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Dlatego zgodnie z powyższym, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka, jako akty prawa miejscowego, stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. W obowiązujących planach sprecyzowano zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Na terenie gminy kamionka obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (Tabela nr 1).

Tabela nr 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka

LP.	NAZWA MIEJSCOWEGO PLANU	NR UCHWAŁY
1	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka w zakresie terenów zurbanizowanych	Uchwała nr XXII/148/2005 Rady Gminy Kamionka z dnia 14 lipca 2005 roku
2	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka w zakresie terenów przeznaczonych do zalesienia	Uchwała nr XXII/149/2005 Rady Gminy Kamionka z dnia 14 lipca 2005 roku
3	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr X/41/2007 Rady Gminy Kamionka z dnia 31 sierpnia 2007 roku
4	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka.	Uchwała nr X/43/2007 Rady Gminy Kamionka z dnia 31 sierpnia 2007 roku
5	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr XX/110/2008 Rady Gminy Kamionka z dnia 24 września 2008 roku
6	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr XXIX/177/2009 Rady Gminy Kamionka z dnia 4 września 2009 roku
7	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr XXXV/214/2010 Rady Gminy Kamionka z dnia 26 kwietnia 2010 roku

8	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr IV/16/2011 Rady Gminy Kamionka z dnia 11 lutego 2011 roku
9	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr IV/18/2011 Rady Gminy Kamionka z dnia 11 lutego 2011 roku
10	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr XXXVI/226/2014 Rady Gminy Kamionka z dnia 24 kwietnia 2014 roku
11	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr XXXVI/227/2014 Rady Gminy Kamionka z dnia 24 kwietnia 2014 roku
12	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka w zakresie terenów urbanizowanych dla obrębu Dąbrówka	Uchwała nr XXIV/157/2017 Rady Gminy Kamionka z dnia 19 lipca 2017 roku
13	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka dla obrębu Dąbrówka	Uchwała nr XXIV/159/2017 Rady Gminy Kamionka z dnia 19 lipca 2017 roku
14	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka – I etap	Uchwała nr XXX/195/2018 Rady Gminy Kamionka z dnia 22 lutego 2018 roku
15	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka w zakresie terenów urbanizowanych – I etap	Uchwała nr XXXI/208/2018 Rady Gminy Kamionka z dnia 23 marca 2018 roku
16	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka w zakresie terenów urbanizowanych – II etap	Uchwała nr IV/21/2019 Rady Gminy Kamionka z dnia 31 stycznia 2019 roku
17	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka - II etap.	Uchwała nr V/29/2019 Rady Gminy Kamionka z dnia 28 marca 2019 roku

5. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kamionka.

5.1. Ogólna charakterystyka gminy¹

Położenie geograficzne

Gmina Kamionka położona jest w północnej części Województwa Lubelskiego na terenie Powiatu Lubartowskiego, w odległości 30 km od miasta Lublina. Sąsiaduje z następującymi gminami: na wschodzie z gminą Lubartów, na zachodzie z gminami Abramów i Michów, na północy z gminą Firlej, od południa z gminami Niemce i Garbów, należącymi do Powiatu Lubelskiego. Całkowita powierzchnia gminy wynosi 11 185 ha. Geograficznie obszar gminy ma charakter rozległej równiny ze wzniesieniami morenowymi. Gmina leży prawie w całości w obrębie zlewni rzeki Mininy, lewostronnego dopływu Wieprza.

Przez gminę przebiega droga wojewódzka Nr 809 Przytoczno-Kierzkówka-Krasienin-Lublin-droga krajowa S-19. Siedzibą gminy jest Kamionka, będąca jednocześnie największą miejscowością gminy,

zamieszkała przez 1685 osób, a najmniejsza miejscowością jest wieś Amelin. Pozostałe miejscowości to: Bratnik, Ciemno, Dąbrówka, Kierzkówka wieś i kolonia, Kozłówka, Rudka Gołębska, Siedliska, Samokłęski, Samokłęski Kolonia Pierwsza, Samokłęski Kolonia Druga, Staroścín, Staroścín Kolonia, Stanisławów Duży, Syry, Wólka Krasienińska i Zofian.

Na koniec 2019 r. na terenie całej gminy zamieszkiwało 6462 mieszkańców. Kamionka od 1 stycznia 2021 r. jest gminą miejsko-wiejską. Gmina ma charakter typowo rolniczy.

Geneza nazwy miejscowości Kamionka. Istnieje kilka wersji etymologii nazwy Kamionka. Pierwsza z nich mówi, że przed wiekami były tu olbrzymie lasy. Obfitowały w zwierzęta, a szczególnie w kuny nazywane dawniej „kamionkami”. Kamionka to zarazem dawna nazwa miary na zboże, wydrążonej w pniu z drzewa. Jeszcze inni twierdzą, że nazwa pochodzi od kamieni. Najbardziej prawdopodobna wydaje się pierwsza wersja. Świadczyć o tym mogą zabytkowe podwaliny ze starodrzewia przekazywane pokoleniem przy budowie nowych domów, zdrowe, żółte jak wosk, pochodzące pewnie z dawnej puszczy obfitującej w kuny leśne.

Na terenie gminy znajdują się dwa obszary chronione:

Kozłowiecki Park Krajobrazowy, założony w 1990, o pow. 4 018 ha z otuliną 9 000 ha, zajmujący 30,6% powierzchni gminy. Obejmuje największy w okolicach Lublina kompleks leśny. Pomimo równinnego charakteru w rzeźbie terenu wyróżniają się ciągi wydm o długości do ok. 1,5 km, wzgórz morenowe, terasy zalewowe i inne. Przeważają bory. Występują też olsy oraz szczególnie ciekawe łągi wierzbowo-topolowe i jesionowe. Na terenie Kozłowieckiego Parku Krajobrazowego stwierdzono występowanie m.in. żółwia błotnego, bociana czarnego i orlika krzykliwego. Tereny Kozłowieckiego Parku Krajobrazowego i jego strefy ochronnej są miejscem wypoczynku oraz rekreacji w osiedlu domków letniskowych. W miejscowości Dąbrówka znajduje się kilka domostw ekologów, gdzie odbywają się tam ich spotkania. Nie ma tutaj zbyt dużej ilości utwardzonych dróg, ale są oznakowane i ciekawie biegnące ścieżki rowerowe. Z inicjatywy ekologów powstała tam inicjatywa Lokalna Alternatywna Społeczność LAS.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Kozłowiecki Bór”, założony w 1990, o pow. 12 681 ha. Na terenie gm. Kamionka występuje 22,2% jego powierzchni. Na terenie OCK przeważa krajobraz równinny. Obok kompleksów leśnych (z przewagą boru) i zaroślowych występują duże powierzchnie łąk, lokalnie niewielkie fragmenty torfowisk. W świecie zwierząt na szczególną uwagę zasługuje występowanie kilku rzadkich gatunków nietoperzy.

5.2. Zarys historii obszaru gminy

Ślady zamieszkiwania ludzi na terenach gminy Kamionka są przedmiotem dociekań archeologów, opierających się w swych badaniach na śladach materialnych, które przetrwały do naszych czasów. Siłą rzeczy ślady, które mogły przetrwać tak długi okres czasu to głównie przedmioty trwałe, wykonane z materiałów takich jak kamień, krzemień, glina czy w późniejszych okresach metal.

Dość dogodne warunki środowiskowe, głównie warunki hydrologiczne i szlaki komunikacyjne, pobudzały stały rozwój osadnictwa na terenach dzisiejszej gminy, zarówno w epoce pradziejowej jak i nowszych okresach historycznych. Na podstawie analizy rozprzestrzenienia odkrytych stanowisk dostrzec można, że dawne osadnictwo skupione było przy dolinie rzeki Mininy (stanowiącej lewostronny dopływ Wieprza) i jej dopływu Parysówki. Jednak były to tereny niezbyt gęsto zasiedlone. Odkryte (mniej liczne) pozostałości obozowisk i osad datowane są na okres neolitu, brązu i żelaza oraz okres wpływów rzymskich. Większa grupa zabytków archeologicznych to znaleziska datowane na okres wczesnego średniowiecza i epokę nowożytną.

Kamionka – osada gminna – początkami sięga właśnie czasów nowożytnych. Na omawianych terenach dopiero w wieku XV nastąpił szybki rozwój osadnictwa. Od połowy XV wieku Kamionka wysuwa się na czoło spośród okolicznych wsi.

Powstanie miasta Kamionki datuje się na lata po 1450 r., o czym świadczy dokument z 1458 roku, który nazywa Kamionkę miastem - oppidum. Wówczas wojewoda sandomierski Jan z Oleśnicy, za zezwoleniem króla Kazimierza Jagiellończyka, przeniósł Kamionkę z prawa polskiego na niemieckie, co poprawiło sytuację prawną i gospodarczą mieszkańców. Przywilej lokacyjny nie zachował się, ale wiadomo, że była lokowana na 8 łanach, czyli ok. 207 ha. Gdyby Kamionka zachowała ciągłość praw miejskich byłaby jednym z najstarszych miast w powiecie lubartowskim i najstarszych w północnej części historycznej ziemi lubelskiej. Herbem kamionki były dwa skrzyżowane klucze.

Na przestrzeni wieków w mieście funkcjonowała władza lokalna na czele z wójtem i burmistrzem oraz rada miejska. W mieście pracowało kilkudziesięciu rzemieślników, funkcjonowały gorzelnia oraz piekarnie. Kamionka posiadała własny sąd, który nie tylko rozstrzygał sporne sprawy, ale i prowadził zachowane do dziś własne księgi sądowe już od roku 1484.

W 1469 r. Kazimierz Jagiellończyk ustalił w mieście targi, co sobotę i dwa jarmarki: w dzień św. Piotra i Pawła (29 czerwca) i św. Katarzyny (25 listopada). Przywilej Zygmunta Starego z roku 1539 zwalniał miasto z opłat od gorzelnii i opłaty mostowej. Szczyt rozwoju miasta przypada ok. 1626 r., kiedy to Kamionka odprowadzała podatek od domów tzw. „szos”, co ciekawe - większy niż ówczesny Lewartów. Kamionka położona na uboczu w stosunku do głównych szlaków, nigdy nie stała się większym ośrodkiem rzemiosła i handlu. Mimo to do połowy XVII wieku rozwijała się zupełnie dobrze. W 1626 r. w mieście było 26 rzemieślników: 4 rzeźników, 6 piekarzy, 7 szewców, 2 stolarzy, czapnik, cieśla, rymarz, kowal, duda, siodlarz, tkacz. Były w Kamionce również dwa młyny.

Kamionka jak większość miast w dawnej Polsce była miastem prywatnym. Właścicielami Kamionki i całego klucza okolicznych dóbr byli, poczynając od XV wieku Tęczyńscy, Oleśnicy, Górkowie, Szamotulscy, Daniłowicze, Michałowscy, Prażmowscy, Puzynowie, Niemyscy, Peplówscy a od 1735 r. Bielińscy i od 1799 r. Zamoyscy, którzy byli również właścicielami majątku w Kozłowie i okolicznych rozległych dóbr.

Kamionka od 1 połowy XVI w. była siedzibą parafii. Pierwotnie od połowy XV w. modlono się w kościele drewnianym (prawdopodobnie był filią kościoła parafii w Dysie). Kościół murowany wzniesiono pod koniec XV lub na początku XVI w. Wojny z połowy XVII wieku przyniosły Kamionce bardzo duże zniszczenia. W 1656 r. Kamionka została splądrowana i spalona przez wojska szwedzkie. Do połowy XVIII w. miasteczko przeżywało okres upadku. Podupadłe rzemiosło i handel prawie w całości znalazło się w rękach Żydów. Dramatycznym wydarzeniem w dziejach Kamionki było powstanie styczniowe w 1863 roku. Za wyjątkowo aktywny udział w działalności powstańczej wielu mieszczan i chłopów zostało zesłanych w głąb Rosji, a miasto zdegradowane do rangi osady.

Zabudowa dawnego miasta: W XV wieku centrum miasta znajdowało się bardziej na zachód w stosunku do stanu obecnego. Jego pozostałością jest plac przed kościołem i ul. Kościelna. W 1549 roku z inicjatywy ówczesnego dziedzica, Andrzeja z Górki, wytyczono znacznie większy rynek oraz te same ulice, które i dziś wychodzą z niego w cztery strony świata: Lubartowska (początkowo Skrobowska), Lubelska (obecnie Grobelna), Warszawska (obecnie 600-lecia) i Kocka. Do starych ulic należy też Browarna i Katowska. Część mieszczan kamionkowskich wznosiła stodoły i obory za miastem, w trzech wyznaczonych miejscach. Były to Stodoły Litewskie na północ, Stodoły Warszawskie na zachód, Stodoły Zastawskie na południe od Kamionki. Jeszcze w XIX w. większość domów to były domy drewniane, kryte strzechą, ulice niebrukowane. Oprócz kościoła jedynym murowanym budynkiem był w tym czasie zajazd. Często pojawiały się tu pożary, w których spłonęło ponad 160 budynków.

5.3. Krajobraz kulturowy - zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy Kamionka

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie

i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką.

W tej części przedstawiono najbardziej charakterystyczne i najcenniejsze obiekty znajdujące się na obszarze gminy.

Gmina Kamionka należy do gmin nasyconych dużą ilością cennych obiektów zabytkowych. Najcenniejsze zabytki gminy zostały wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego, a zespół pałacowo-parkowy w Kozłówce uznany za pomnik historii (na podstawie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 kwietnia 2007 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Kozłówka – zespół pałacowo-parkowy”). Obiektami zabytkowymi nasycona jest sama osada Kamionka, której większa część – jako dawny układ urbanistyczny z zabudową i ukształtowaniem terenu – objęta jest ochroną planistyczną w m.p.z.p.

Do najcenniejszych zabytków na obszarze gminy Kamionka należą:

Zespół pałacowo-parkowy w Kozłówce.

Najdawniejsze wiadomości związane z tą miejscowością pochodzą już z XVI wieku. W 1676 roku Kozłówka liczyła 34 mieszkańców, a w 1787 roku już 3006. Wzrost liczby mieszkańców związany był z powstaniem ośrodka rozległych dóbr ziemskich.

Zespół pałacowo-parkowy (Muzeum Zamoyskich) w Kozłówce to jedyne na Lubelszczyźnie muzeum – rezydencja, które należy równocześnie do najlepiej zachowanych tego typu obiektów w Polsce. Pałac wzniesiony został w latach 1735 - 1742, a jego architektem prawdopodobnie był Józef II Fontana, natomiast fundatorem Franciszek Bieliński - Marszałek Wielki Koronny, ambasador Polski we Francji. W roku 1799 cały majątek Kozłowiecki przeszedł w ręce rodziny Zamoyskich. Swój największy rozwój majątek zawdzięcza Konstantemu Zamoyskiemu. Rozbudowy pałacu dokonał on na przełomie XIX i XX wieku. To właśnie wtedy wnętrza otrzymały nowy wystrój i wyposażenie w stylu II cesarstwa. We wrześniu 1944 roku w pałacu utworzono muzeum, które w roku 1955 przekształcono w Centralną Składnicę Muzealną Ministerstwa Kultury i Sztuki. W roku 1977 ponownie powołano do życia muzeum, które od roku 1992 nosi nazwę Muzeum Zamoyskich w Kozłówce. We wnętrzach pałacowych zachowało się niemal kompletne autentyczne wyposażenie – rzadkość na skalę europejską. Tuż przy murach pałacu znajduje się pałacowa kaplica wzorowana na kaplicy królewskiej w Wersalu. W powozowni są prezentowane XIX wieczne powozy oraz akcesoria podróżnych. Obok pałacu znajduje się teatralnia (obecnie sala wystawowa i konferencyjna), cztery oficyny (w tym pawilon i kordegarda), ogrodzenie z łącznikami, aleja dojazdowa. Na terenie zespołu pałacowego utworzono Galerię Sztuki Socrealizmu przypominającą czasy minionej epoki. Ozdobą całego kompleksu jest ogród francuski i park angielski oraz okazała brama wjazdowa. Obecnie właścicielem kompleksu zabytkowego jest Skarb Państwa.

Zespół pałacowy w Samoklęskach.

Pierwotna nazwa wsi Samokłęski brzmiała „Sowoklanski”, tak ją zapisano w 1415 r. Kolejne nazwy to: „Sowoklasky”, „Soboklaski”, „Szouoklesky” (XVI w.) oraz „Sowokliński” (XVII w.). Między rokiem 1668 a 1673 nastąpiła zmiana nazwy: w pierwszym zapisie były jeszcze „Sowokłęski”, zaś w drugim już Samokłęski. Wersja ta utrwaliła się, tak też opisano wieś i dobra w *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego* z roku 1889.

Klasykistyczny pałac w Samoklęskach powstał pod koniec XVIII wieku, a jego autorem był Chrystian Piotr Aigner. Budynek jest murowany z cegły, otynkowany. Część pierwotna na rzucie prostokąta, parterowa, dziewięcioosiowa, z piętrową częścią środkową, przed którą wglębny portyk czterokolumnowy. Piwnice pod częścią środkową sklepione kolebkowo. W 1 poł. XIX w. Izabela Czartoryska założyła tu park krajobrazowy. Około 1880 r. właścicielem zespołu został Józef Weyssenhoff, znany pisarz, który ok. 1883 r. rozbudował dwór wzbogacając go o boczne, piętrowe ryzality, zwieńczone pośrodku trójkątnymi frontonikami. Zespół obejmuje również oranżerię, która została wybudowana prawdopodobnie na pocz. XIX wieku. Budynek murowany z cegły, otynkowany, parterowy, na rzucie prostokąta. Elewacja frontowa dziewięcioosiowa, z półkolistymi, oszklonymi arkadami Elewacja zach.- posiada ostrołukowe otwory okienne i otwór wejściowy zamurowany. Zespół w Samoklęskach leży w sąsiedztwie dużych powierzchniowo stawów rybackich. Od 2008 roku jest on własnością prywatną i popada w ruinę. Pałac i oranżeria leżą na terenie parku krajobrazowego, dziś dość zaniedbanego. W sąsiedztwie znajdują się jeszcze: dawna gorzelnia i magazyn spirytusu (nie użytkowane) oraz oficyna.

5.4. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa. Wartości niematerialne mają ogromne znaczenie dla utrzymania tożsamości kulturowej gminy.

Do wartości niematerialnych gminy zaliczają się:

- a. Świadomość historyczna związana z dziejami dawnego miasta Kamionka. Pamięć ta i dbałość władz gminy, poparta konkretnymi staraniami, zaowocowała faktem uznania przez Radę Ministrów prawa odzyskania utraconych praw miejskich przez Kamionkę i ponownego nadania jej statusu miasta – stanie się to 1 stycznia 2021 r.
- b. Ukonstytuowanie się Ordynacji Zamoyskich z siedzibą w Kozłowie (od 1799 r.) – mające ogromny wpływ na rozwój tych terenów, zarówno materialny (zamożność, kultura materialna, kultura agrarna), jak i kulturalny (ranga powstających dzieł architektury, małej architektury, sztuki ogrodowej, wyposażenia pałacu i innych wnętrz itp.). Pamięć o najważniejszych właścicielach Kozłówki: Janie Zamoyskim, a szczególnie Konstantym Zamoyskim i jego żonie Anieli z Potockich jest żywa do dziś i pieczołowicie pielęgnowana w świadomości społecznej.
- c. Pamięć o przemarszu przez te tereny wojsk napoleońskich w 1812 r. i materialne ślady tej pamięci.
- d. Bogactwo lokalnych miejsc kultu w postaci wielu kapliczek i krzyży.

- e. Pamięć o ważnych rodach magnackich i ziemiańskich związanych z tym obszarem: Bielińskich, Czartoryskich, Zamoyskich, Weyssenhoffach, Kuszellach.
- f. Dawne historyczne nazwy ulic, niezmieniane od wieków, np. ul. Grobelna, Michowska, Kocka, Katowska, Browarna, Nadrzeczna, Kościelna.

INSTYTUCJE KULTURY I ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE W SFERZE KULTURY (TURYSTYKI KULTUROWEJ)

Organizacją życia kulturalnego w gminie Kamionka zajmują się m.in. następujące placówki:

- Centrum Kultury w Kamionce. Wyposażone jest w profesjonalny sprzęt nagłaśniający i audiowizualny. Posiada salę widowiskową i klubową oraz zaplecze instruktorskie. Działalność CK ma na celu rozwijanie zainteresowań dzieci i młodzieży szkół podstawowych, gimnazjalnych, średnich, a także studentów poprzez organizowanie różnego rodzaju zajęć. Jego zadaniem jest również organizacja uroczystości i imprez (tj. przeglądy pieśni, dożynki, święta narodowe). CK współpracuje ze szkołami, ośrodkami zdrowia, Ochotniczą Strażą Pożarną, parafią. Centrum Kultury prowadzi kilka klubów i kółek zainteresowań dla mieszkańców gminy (koło plastyczne, kolekcjonerskie, klub seniora).
- Centrum Tradycji w Kamionce
- Miejska Biblioteka Publiczna w Kamionce oraz jej filie w Kozłowie, Samoklęskach i Staroście
- Wiejskie Centrum Rozwoju i Promocji Lokalnych Produktów oraz Usług w Kierzkówce
- Wiejski Dom Kultury i Tradycji w Kozłowie
- Wiejski Dom Kultury w Samoklęskach
- Wiejski Dom Kultury w Syrach
- Świetlica wiejska w Ciemnie
- Wiejski Dom Kultury w Staroście.

Funkcjonują tu także trzy zespoły śpiewacze przy Kołach Gospodyń Wiejskich w Kozłowie, Samoklęskach i Kierzkówce.

Na terenie gminy funkcjonują także:

- Kapela Ludowa „TO I OWO”, która od kilkunastu lat wyposażona w piękne stroje regionalne, swoją grą i śpiewem uświetnia wiele uroczystości organizowanych z okazji świąt państwowych, okazjonalnych i jubileuszy.
- Dziecięcy zespół tańca ludowego.

Gmina jest organizatorem „Festiwalu piosenki kościelnej „SACRO SONG”, który odbywa się corocznie.

Pewną rolę w propagowaniu historii i tradycji obszaru gminy Kamionka odgrywają również organizacje pozarządowe, w tym m.in. „Innym i sobie” - Stowarzyszenie Mieszkańców i Przyjaciół Gminy Kamionka, którego zadaniami statutowymi są: propagowanie idei społeczeństwa obywatelskiego, integracja i aktywizacja lokalnej społeczności, propagowanie kultury, inspirowanie różnych form działalności mieszkańców w dziedzinie kultury fizycznej, sportu, pomocy społecznej, oświaty i wychowania.

Podstawową słabością gminy w zakresie kultury jest niewielka ilość środków finansowych w budżecie gminy na realizację zadań z zakresu kultury i dziedzictwa kulturowego, co powoduje konsekwencje w postaci niedoposażenia placówek świadczących usługi w tym zakresie oraz zły stan techniczny obiektów dziedzictwa kulturowego. Obniża to również jakość proponowanej oferty kulturalnej, co z kolei wpływa na zmniejszające się zaangażowanie młodzieży w kontynuację lokalnych tradycji.

TURYSTYKA

Urząd Miejski wraz ze swoimi jednostkami przy współpracy ze znajdującym się o 2 km od Kamionki Muzeum Zamoyskich w Kozłowie (Pomnikiem Historii), wzbogaca ofertę turystyczną gminy i wykorzystuje istniejący w miejscowości Kamionka potencjał. Rok rocznie

do Muzeum Zamoyskich w Kozłówce przyjeżdża ok. 250 – 300 tys. turystów z całego świata. Dlatego gmina w oparciu o posiadany potencjał przygotowała własną ofertę turystyczną. W ramach rozwoju turystyki aktywnej przygotowana została gminna wypożyczalnia rowerów, która zlokalizowana zostanie na terenie Muzeum Zamoyskich w Kozłówce. W ramach projektu pod nazwą: „Gmina Kamionka Kołem się toczy”, do dyspozycji turystów oddano 22 rowery, w tym również dla dzieci. Zakupiony został mobilny kontener pełniący funkcję administracyjno – techniczną, który posłuży do obsługi tej oferty. Przy ul. Browarnej zorganizowano parking dla autokarów i samochodów osób pragnących zwiedzić Kamionkę.

Gmina działa aktywnie w sferze rozwoju i promocji turystyki. Prowadzi m.in. Gminny rejestr szlaków turystycznych na terenie gm. Kamionka, do których należą:

- szlak rowerowy czarny - prowadzony przez LGD Dolina Wieprza i leśnym szlakiem
- szlak nornic wal king – prowadzony przez LGD Dolina Wieprza i leśnym szlakiem
- szlak rowerowy niebieski - prowadzony przez LGD Zielony Pierścień i gminę Kamionka
- szlak partyzancki Rąblów – Ostrów Lubelski
- szlak samochodowy rezydencji magnackich
- szlak Frontu wschodniego I wojny Światowej (opiekun: Urząd Marszałkowski województwa lubelskiego)

5.5. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Kamionka nie występują parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.5.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków, znajdujące się na terenie gminy Kamionka wymienione zostały w Tabeli nr 2 – zgodnie z Załącznikiem Nr 1 do *Obwieszczenia Nr 1/2020 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 22 stycznia 2020 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego*. Są to zarówno zespoły, jak i zabytki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków. Stanowią one najcenniejsze elementy krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Kamionka (zestawienie orzeczeń decyzji w sprawie wpisu do rejestru zabytków)

lp.	adres	zakres wpisu	nr wpisu do rejestru zabytków
1.	Kamionka	Zespół kościoła parafialnego: kościół pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła z wystrojem wnętrza, kaplica grobowa Weysenhoffów, ogrodzenie z dzwonnica bramową, drzewostan w gran. cmentarza kościelnego; plebania (wraz z gruntem pod budynkiem), na działce wskazanej w dec. w granicach określonych na zał. mapie	A/436
2.	Kamionka	Kaplica grobowa Zamoyskich (w granicach murów zewnętrznych), na cmentarzu rzymskokatolickim (działka wskazana w dec.), wg zał. mapy	A/434
3.	Kozłówka	Zespół pałacowo-parkowy: 1) pałac z pełnym wystrojem arch.-rzeźbiarskim 2) 4 oficyny przed pałacem (w tym: d. pawilon i kordegarda) 3) kaplica z całym wystrojem sztukateryjno-malarskim i witrażami 4) tzw. teatralnia 5) założenie dziedzińca z bramą wjazdową z kratą 6) murowane ogrodzenie parku z łącznikami między budynkami pałacowymi 7) aleja dojazdowa i zieleń zgrupowana wokół niej 8) park z elementami rzeźbiarskimi z pocz. XX w. (fontanna, pomnik żołnierzy napoleońskich, grobowiec Marii i Adama Zamoyskich) 9) zespół budynków folwarcznych na tyłach pałacu: spichlerz, stajnia koni roboczych, obora, dom ogrodnika (tzw. rządówka) 10) budynki przedpałacowe w części gosp. (stajnia, powozownia, stajnia koni remontowych, bud. gosp. – ob. hydrofornia, d. kurnik – ob. stolarnia) - w gran. wg zał. planu (obszar w gran. działek wskazanych w decyzji) 10) zegar słoneczny na terenie dziedzińca pałacowego (na działce wskazanej w dec.)	A/457
4.	Samokłęski	Zespół pałacowy: pałac, oranżeria, park.	A/403

5.5.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Najbardziej wartościowe zbiory zabytków ruchomych stanowią wyposażenie kościoła w Kamionce, kaplicy cmentarnej, kaplicy grobowej Weysenhoffów oraz zespołu pałacowo – parkowego w Kozłowie (tu wszystkie są w zasobach muzealiów). Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych informacji o poszczególnych obiektach.

Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków na obszarze gminy

lp.	Miejsce przechowywania	Liczba zabytków ruchomych wpisanych do rejestru	Nr wpisu do rejestru zabytków
1	Kościół pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła w Kamionce	113	B/206
2	Kaplica grobowa Zamoyskich w Kamionce	12	B/207
3	Kaplica grobowa Weysenhoffów w Kamionce	10	B/206

5.5.3 Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno - budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane).

Podstawą do sporządzenia Gminnego programu opieki nad zabytkami jest opracowana gminna ewidencja zabytków. Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminna ewidencja zabytków gminy Kamionka została przyjęta Zarządzeniem Wójta Gminy Kamionka nr 160/2015 z 15 grudnia 2015 r. Przy opracowaniu niniejszego Gminnego programu opieki nad zabytkami ewidencja została zweryfikowana. W wyniku weryfikacji sporządzono:

1) wykaz zabytków wpisanych indywidualnie do rejestru, ujętych w wojewódzkiej oraz gminnej ewidencji zabytków – uwzględniając, że każdy zabytek nieruchomy (zarówno zespół jak i każdy zabytek wchodzący w skład zespołu zabytkowego wymieniony w orzeczeniu decyzji w sprawie wpisu) winien posiadać odrębną kartę adresową – tabela nr 4 i 6

2) wykaz zabytków, zarówno wpisanych do rejestru, jak i niewpisanych do rejestru (i ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków) oraz proponowanych do objęcia ochroną, które dotychczas nie zastały, a powinny być odrębnie wymienione w Zarządzeniu Wójta Gminy Kamionka – tabela nr 5.

Zabytki z tabel nr 4, 5 i 6 (łącznie) – winny stanowić wykaz zabytków GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW, którą powinien przyjąć nowym Zarządzeniem Burmistrz Miasta.

Tabela nr 4. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Kamionka: Załącznik do zarządzenia Wójta Gminy Kamionka nr 160/2015 z 15 grudnia 2015 r.

Lp.	Adres	Obiekt	Nr wpisu do rejestru zabytków
1.	Kamionka, dz. 388	Zespół kościoła parafialnego	A/436
2.	Kamionka, dz. 388	Kościół pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła z wystrojem wnętrza w zespole kościoła parafialnego Pierwszy kościół, prawdopodobnie jako filialny parafii w Dysie, istniał w l. 1459-63. Parafia po raz pierwszy wzmiankowana jest w 1531 r. Obecny kościół wybudowany prawdopodobnie na przełomie XVI i XVII w. Ok. 1679 r. wykonano portal główny. Na początku XVIII w. dobudowano 2 kruchty i kaplicę. Gruntownie remontowany w XIX w. z dobudową kaplicy Matki Bożej, przybudówki i wieżyczki. Świątynia murowana z cegły, jednonawowa, otynkowana, późnogotycka z przekształceniami (barok, odrodzenie). Przy prezbiterium zakrystia ze skarbcem na piętrze oraz od strony południowej - czworoboczną kaplicą Pana Jezusa wybudowana w 1734 r., a po przeciwnej - analogiczna - Matki Bożej (1894-97). Wyposażenie wnętrza rokokowe, uzupełnione w XX w., m.in. kilka obrazów Józefa Buchbindera, na chórze muzycznym organy z 1925 r. - ofiara hr. Zamoyskiego, chrzcielnica z przełomu XVIII/XIX w, zabytkowe feretrony i ornaty, epitafia i nagrobki.	A/436
3.	Kamionka, dz. 388	Kaplica grobowa Weysenhoffów w zespole kościoła parafialnego Usytuowana w sąsiedztwie kościoła. Wzniesiona przez siostrę Jana Weysenhoffa Helenę w 1858 r. (budowniczy Ludwik Szamota), w stylu neoklasycystycznym jako grób rodziny Weysenhoffów z Samokłesk (dla gen. Jana Weysenhoffa i jego żony Tekli z Otffinowskich). Budowla cylindryczna, w kształcie rotundy, dach namiotowy. Murowana z cegły, tynkowana z ozdobnym portalem. Pod kaplicą krypta. Nad wejściem do kaplicy grobowej na żelaznej tablicy umieszczony jest napis; „Grób Weysenhoffów” i daty „1843 + 1848 +1857” oraz rok jej wzniesienia: 1858. Na ścianach grobowca umieszczone są tablice z epitafiami. Gruntownie wyremontowana w 2018 r.	A/436

4.	Kamionka, dz. 388	Dawny cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego Cmentarz przykościelny w obrębie murów ogrodzeniowych, założony jest na planie wydłużonego wieloboku zbliżonego do prostokąta. Na cmentarzu drzewostan oraz zieleń niska. Alejki wyłożone kostką betonową. Na terenie cmentarza dwa pomniki nagrobne, jeden nn., drugi przy murze od zachodu – Jana Metze (zm. 1850r.). Przed prezbiterium kościoła współczesny krzyż misyjny.	A/436
5.	Kamionka, dz. 388	Ogrodzenie z dzwonnica bramową w zespole kościoła parafialnego Ogrodzenie cmentarza kościelnego z k. XVIII w. (odcinek zach. późniejszy). Murowane z cegły i częściowo otynkowane, w formie przeszły wydzielonych filarkami, z arkadowaniem wewnątrz i częściowo na zewnątrz. W murze tablica rodziny Granowskich. W granicach muru ogrodzeniowego dawna kostnica (od północy). Brama-dzwonnica - barokowo-klasycystyczna sprzed 1781 r., usytuowana w murze ogrodzeniowym od strony centrum Kamionki (od wschodu). Wzniesiona na planie prostokąta, dwukondygnacyjna, z półkoliście zamkniętymi otworami dzwonnymi. Naroża dzwonnicy ujęte pilastrami tokańskimi w wielkim porządku podtrzymującymi belkowanie. Po bokach murki parawanowe, w których otwory bramne (pn. częściowo zamurowany) zamknięte łukami koszowymi, połączone z dzwonnica spływami wolutowymi. Dzwonnica murowana z cegły i otynkowana, nakryta dachem namiotowym pod blachą, zwieńczonym krzyżem. W górnej kondygnacji dwa dzwony firmy Felczyńskiego z Przemyśla z 1954 r.	A/436
6.	Kamionka, dz. 388	Drzewostan w granicach cmentarza kościelnego w zespole kościoła parafialnego Na cmentarzu kilkadziesiąt egzemplarzy drzewostanu (XIX, XX w.) z przewagą lip, akacja robinia. Pozostały drzewostan (drzewa iglaste) współczesny.	A/436
7.	Kamionka, dz. 387/6	Plebania Budynek wzniesiony pod koniec XVIII wieku, gruntownie przebudowany w 2 połowie XIX w, remont w 1938: zmieniono wówczas dach na blachę, wcześniej kryta była dachówką. Dobudowano murowany ganek od zachodu, w miejsce drewnianego, przebudowano częściowo piece grzewcze. Budynek nieużytkowany, w złym stanie technicznym.	A/436
8.	Kamionka, dz. 387/6	Ogrodzenie przy plebanii Wybudowane wraz z plebanią pod koniec XVIII wieku. Usytuowane od pn. strony dawnej plebanii. Murowane z cegły, tynkowane, zadaszenie uzyskane z ukoście układanych cegieł., obecnie kryte dachówka karpiówką. Na rzucie prostokąta.	
9.	Kamionka, dz. 1793	Kaplica grobowa Zamoyskich w granicach murów zewnętrznych Wzniesiona w 1890 r. przez Anielę z Potockich i Konstantego Zamoyskiego w stylu neogotyckim. Być może autorem projektu był powiatowy inżynier architektury Pliszczyński. Usytuowana obecnie we wschodniej części cmentarza parafialnego, frontem zwrócona do ul. Grobelnej, nieorientowana (prezbiterium na zachód). Na planie wydłużonego prostokąta z prezbiterium zamkniętym półkolistą apsydą. Murowana z cegły, tynkowana, oszkarpowana. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Na dachu wieżyczka-dzwonnica. Kaplica usytuowana na przedłużeniu osi dziedzica pałacowego w Kozłowiec.	A/434
10.	Kozłówka, dz. 93, 99/2, 99/3	Zespół pałacowo-parkowy.	A/457
11.	Kozłówka,	Pałac w zespole pałacowo-parkowym	A/457

	dz. 93	<p>Wzniesiony pomiędzy rokiem 1735 a 1742. Jego dzisiejszy wygląd jest efektem gruntownej przebudowy, z wykorzystaniem barokowych elementów, którą rozpoczęto w ostatnim dziesięcioleciu XIX wieku (do 1914 roku) przy współudziale Jana Heuricha syna. Pierwotny późnobarokowy korpus urozmaicają ryzality w fasadach frontowej i ogrodowej oraz elewacjach bocznych. Środkowy ryzalit fasady frontowej przysłonięty jest dobudowanym na przełomie XIX i XX wieku trójarkadowym podcieniem, wspierającym taras z czterokolumnowym portykiem zwieńczonym trójkątnym szczytem. Bryłę flankują dwie reprezentacyjne czworoboczne wieże, także z czasów przebudowy, przylegające do trójarkadowych podcieni wspierających tarasy elewacji bocznych. Detal architektoniczny utrzymany jest w stylu późnego baroku i rokoka. Dach kryty dachówką ceramiczną.</p> <p>W trakcie przebudowy w latach 1898–1911 wnętrza pałacu otrzymały nowy wystrój: neorokokowe i neoregencyjne plafony, marmurowe kominki, miśnieńskie piece, ozdobne dębowe parkiety. Pokoje zostały urządzone w stylu II Cesarstwa. Ściany zawieszono obrazami i lustrami w bogatych złożonych ramach, okna przesłonięto kotarami i lambrekinami z jedwabnego adamaszku lub haftowanego aksamitu. Wnętrza wypełniły wysokiej klasy meble od barokowych do charakterystycznych dla drugiej połowy XIX w. neostylów. Wnętrza pałacowe zachowały swój charakter, układ architektoniczny, wystrój i autentyczne wyposażenie z czasów Konstantego Zamoyskiego.</p>	
12.	Kozłówka, dz. 93	<p>Kaplica pałacowa w zespole pałacowo-parkowym Kaplica zbudowana w latach 1904-1910, wg proj. Jana Heuricha Mł., reprezentuje modny w architekturze końca XIX wieku „kostium francuski”. Jest uproszczoną wersją kaplicy wersalskiej, nawiązującą do pierwowzoru także w wystroju wnętrza. Budynek na planie prostokąta. Żelbetowa konstrukcja sklepienia - prawdopodobnie jedno z pierwszych takich rozwiązań, zrealizowanych na początku XX w. w Polsce. We wnętrzu: sztukaterie, ołtarz, kopia nagrobka Zofii z Czartoryskich Zamoyskiej, ozdobne kraty i witraże. Dach kryty blachą miedzianą. Rewaloryzacja kaplicy zakończona w 2002 r. nagrodzona Laurem Konserwatorskim Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W roku 2008 odnowiono elewację kaplicy.</p>	A/457
13.	Kozłówka, dz. 93	<p>Oficyna północna w zespole pałacowo-parkowym Wybudowana przed 1908 r., w trakcie rozbudowy zespołu. Po II wojnie światowej mieścił się w niej Dom Dziecka dzieci osieroconych podczas wojny, w 1976 r. przejęta przez Muzeum. Budynek dwukondygnacyjny jedenastoosiowy, podpiwniczony. Elewacja frontowa zwieńczona trójkątnym szczytem. Wybudowana na rzucie prostokąta, dwutraktowa, murowana z cegły, tynkowana, detale wyrobione w tynku. Dach kryty blachą miedzianą. Gruntowny remont przeszła pod koniec XX w.</p>	A/457
14.	Kozłówka, dz. 93	<p>Oficyna południowa w zespole pałacowo-parkowym Wybudowana przed 3 ćw. XVIII w. oficyna kuchenna. Po II wojnie światowej mieściła się w niej szkoła, w 1976 r. przejęta przez Muzeum. Budynek dwukondygnacyjny jedenastoosiowy, częściowo podpiwniczony. Elewacja frontowa zwieńczona trójkątnym szczytem. Wybudowana na rzucie prostokąta, dwutraktowa, murowana z cegły, tynkowana, detale wyrobione w tynku. Dach kryty blachą miedzianą. Gruntowny remont przeszła na przełomie XIX i XX w. Remont generalny trwa obecnie (2020 r.).</p>	A/457
15.	Kozłówka, dz. 93	<p>Teatralnia w zespole pałacowo-parkowym Wybudowana po 1908 r., w trakcie rozbudowy zespołu jako sala widowiskowa i gimnastyczna Towarzystwa Gimnastycznego</p>	A/457

		„Sokół” Położona w części południowej dziedzińca, połączona z pałacem parawanowym murem z arkadą przejazdową, zwieńczonym kamienną balustradą. Budynek w stylu neobarokowym, w bryle zbliżony do kaplicy pałacowej. Dwukondygnacyjny. Dach kryty blachą miedzianą. Od frontu jednokondygnacyjny jednoprzęsłowy taras z balustrad i dekoracyjną grupą putt. Prace konserwatorskie i adaptacyjne po 1982 r., kolejny remont w 2010 oraz obecnie.	
16.	Kozłówka, dz. 93	Kordegarda północna w zespole pałacowo-parkowym Wybudowana przed 3 ćw. XVIII w.; gruntowny remont na przełomie XIX i XX w. Po wojnie przeznaczona na cele mieszkalne. Usytuowana skośnie do osi dziedzińca. Budynek murowany z cegły, tynkowany, na rzucie kwadratu, dwukondygnacyjny z dachem namiotowym krytym blachą miedzianą.	A/457
17.	Kozłówka, dz. 93	Kordegarda południowa w zespole pałacowo-parkowym Wybudowana przed 3 ćw. XVIII w.; gruntowny remont na przełomie XIX i XX w. Po wojnie przeznaczona na cele mieszkalne. Usytuowana skośnie do osi dziedzińca. Budynek murowany z cegły, tynkowany, na rzucie kwadratu, dwukondygnacyjny z dachem namiotowym krytym blachą miedzianą.	A/457
18.	Kozłówka, dz. 93	Ogrodzenie i bramy dziedzińca w zespole pałacowo-parkowym Wzniesione w trakcie rozbudowy zespołu przez Konstantego Zamoyskiego na przełomie XIX i XX w., odbudowane w znacznej mierze w latach 1980-tych. Dostosowane w stylu architektonicznym do obiektów sąsiadujących. Murowane, tynkowane.	A/457
19.	Kozłówka, dz. 93	Brama główna i ogrodzenie zachodnie w zespole pałacowo-parkowym Wzniesione w trakcie rozbudowy zespołu przez Konstantego Zamoyskiego na przełomie XIX i XX w., w stylu neorokokowym. Murowane, tynkowane, detal wyrobiony w tynku. Kraty, ozdoby, lampy – żelazne. Wazony – ze sztucznego kamienia. Brama główna wjazdowa i dwie furty boczne. Ogrodzenie złożona z filarów na rzucie kwadratu połączonych niskim murkiem, nad którym żelazne ażurowe przesłta.	A/457
20.	Kozłówka, dz. 93	Ogrodzenie zewnętrzne wschodnie w zespole pałacowo-parkowym Ceglane, nietynkowane, częściowo pełne, częściowo ażurowe, z filarami wyznaczającymi przesłta.	A/457
21.	Kozłówka, dz. 93	Powozownia - pawilon północny w zespole pałacowo-parkowym Wybudowana przed 3 ćw. XVIII w., gruntowny remont na przeł. XIX i XX w. Budynek murowany z cegły, tynkowany, na rzucie wydłużonego prostokąta, parterowy, z dachem czterospadowym krytym blachą miedzianą. Dwie sienie wjazdowe dzielą wnętrze na 3 części. W budynku dawnej powozowni znajduje się jedyna w Polsce Galeria Sztuki Socrealizmu znana również jako „Muzeum Socrealizmu”.	A/457
22.	Kozłówka, dz. 93	Hydrofornia w zespole pałacowo-parkowym Powstała przed 1908 r., remont generalny w latach 1980-tych, kiedy zaadaptowano ją na pokoje gościnne i pomieszczenia socjalne muzeum. Usytuowana w południowej gospodarczej części zespołu. Budynek parterowy z poddaszem użytkowym, murowany z cegły, otynkowany, detal wokół otworów okiennych i drzwiowych nietynkowany. Dach dwuspadowy kryty blachą.	A/457

23.	Kozłówka, dz. 93	Stajnia - pawilon południowy w zespole pałacowo-parkowym Wybudowana przed 3 ćw. XVIII w., gruntowny remont na przeł. XIX i XX w., obecnie muzeum powozów. Budynek murowany z cegły, tynkowany, na rzucie wydłużonego prostokąta, parterowy, z dachem czterosпадowym krytym blachą miedzianą. We wschodniej niewielkiej części 4 nieregularnie rozmieszczone pomieszczenia. Pozostała przestrzeń podzielona sienią przelotową na dwie hale – stajnie.	A/457
24.	Kozłówka, dz. 93	Stajnia koni remontowych w zespole pałacowo-parkowym Powstała na przełomie XIX i XX w., na północ za budynkiem dawnej powozowni. Budynek parterowy murowany z cegły, otynkowany, detal wyrobiony w tynku. Dach dwuspadowy kryty blachą. Wnętrze jednoprzestrzenne na dwóch rzędach filarów.	A/457
25.	Kozłówka, dz. 93	Kurnik (warsztaty) w zespole pałacowo-parkowym Budynek powstał na przełomie XIX i XX w., remont generalny w latach 1980-tych, zakończony w 1986r.. Obecnie pełni funkcję warsztatów muzealnych. Usytuowany w południowej gospodarczej części zespołu. Budynek parterowy murowany z cegły, otynkowany, detal wokół otworów okiennych i drzwiowych nietynkowany. Na rzucie litery „L”. Dach dwuspadowy kryty blachą.	A/457
26.	Kozłówka, dz. 93	Park pałacowy w zespole pałacowo-parkowym W parku, po rekonstrukcji barokowego założenia ogrodowego z XVIII wieku, część centralną zajmuje regularny ogród francuski otoczony rzędem lip. W symetrycznie ukształtowane, obwiedzione opaskami z bukszpanu partery wkomponowana jest XIX-wieczna fontanna z grupą figuralną przedstawiającą trzy putta. W głębi znajduje się pomnik z 1930 roku w postaci brązowej płyty ze sceną braterstwa wojsk polskich i francuskich, kryjącej prochy żołnierzy napoleońskich zmarłych w kampanii 1812 roku. Od południa, na terenie dawnego ogrodu włoskiego, zachował się szpaler grabowy z XIX wieku. Dawna bażantarnia położona w części północnej ma obecnie charakter parku leśnego. Drzewostan składa się między innymi ze szlachetnych okazów dębów, będących pomnikami przyrody.	A/457
27.	Kozłówka, dz. 93	Grobowiec Marii i Adama Zamoyskich w zespole pałacowo-parkowym Rok wykonania grobowca nieznan, być może wykonany w 1930 r., po śmierci Anieli z Potockich Zamoyskiej. Usytuowany przy kaplicy pałacowej, na niewielkim wzniesieniu terenu. W kształcie parterowej niskiej trawiastej kwatery otoczonej murkiem. Na osi od frontu kilkustopniowe schodki, w głębi brzozy krzyż. W części podziemnej krypta ze szczątkami zmarłych.	A/457
28.	Kozłówka, dz. 93	Pomnik żołnierzy napoleońskich w parku pałacowym w zespole pałacowo-parkowym Pomnik stojący tyłach pałacu, wzniesiony w 1930 r. przez spadkobierców Anieli z Potockich Zamoyskiej ku czci żołnierzy francuskich zmarłych w 1812. Wykonany z kamienia polnego, z umieszczoną tablicą pamiątkową odlaną z brązu przez firmę Braci Łopieńskich z Warszawy (scena braterstwa wojsk polskich i francuskich). W szczycie umieszczona jest figura Matki Bożej.	A/457
29.	Kozłówka, dz. 99/3	Rządcówka (dom ogrodnika) w zespole folwarcznym Dom powstał prawdopodobnie pod koniec XVIII wieku. Zachował elementy późnobarokowe. Obecnie mieści się tu gospodarstwo agroturystyczne. Rządcówka przeszła generalny remont w 2000r.	A/457

		Usytuowany poza parkiem, po wschodniej stronie ogrodzenia, w niedalekiej odległości od folwarku. Parterowy z poddaszem, częściowo podpiwniczony, murowany z cegły, otynkowany z detalem wyrobionym w tynku. Dach z kryty gontem bitumicznym. Od frontu na osi dobudowany ganek, przy elewacji bocznej taras z balkonem.	
30.	Kozłówka, dz. 99/2	Obora w zespole folwarcznym Powstała na przełomie XIX i XX wieku. Murowana z cegły, tynkowana. Budynek parterowy z dachem dwuspadowym. Wnętrze pierwotnie jednoprzestrzenne, wtórnie przedzielone dwiema ściankami działowymi. Konstrukcja dachu wsparta na solidnych drewnianych filarach. Obecnie budynek znajduje się w bardzo złym stanie technicznym (miejscami grozi katastrofą budowlaną).	A/457
31.	Kozłówka, dz. 99/2	Stajnia koni roboczych w zespole folwarcznym Powstała na przełomie XIX i XX wieku. Po II wojnie św. przejęty przez Rejonową Spółdzielnię Produkcyjną, zamieniony na chlewnię ulegał stopniowej dewastacji. Obecnie zachowany tylko szczątkowo (ściana szczytowa, fragmenty pozostałych murów). Murowany z cegły, tynkowany. Budynek dwukondygnacyjny z dachem dwuspadowym. Od frontu, od strony południowej zadaszone podcienie. Na planie wydłużonego prostokąta, pierwotne wnętrze jednoprzestrzenne. Konstrukcja dachu wsparta na dwóch rzędach drewnianych filarów. Stan pozostałości budynku grozi katastrofą budowlaną.	A/457
32.	Kozłówka, dz. 96	Spichlerz w zespole folwarcznym Powstał na przełomie XIX i XX wieku. Po II wojnie św. przejęty przez Rejonową Spółdzielnię Produkcyjną, użytkowany nadal jako spichlerz, nie remontowany ulegał stopniowym zniszczeniom. W 1987 r. opuszczony. Budynek murowany z cegły, tynkowany. Parterowy z dachem dwuspadowym. Wnętrze pierwotnie przedzielone dwiema ściankami działowymi. Konstrukcja dachu wsparta na dwóch rzędach solidnych drewnianych filarów. Obecnie budynek znajduje się w bardzo złym stanie technicznym (brak całego dachu i stropów).	A/457
33.	Samokłeski, dz. 2, 3, 5, 7	Zespół pałacowy	A/403
34.	Samokłeski, dz. 3	Pałac w zespole pałacowym Pałac powstał ok. 1800 r. dla rodziny Czartoryskich. Styl klasycystyczny. Autorem projektu był Chrystian Piotr Aigner. W 1824 r. sprzedany gen. Janowi Weysenhoffowi. W 1883 r. dobudowano do pierwotnej bryły od pn. i pd. dwa skrzydła. Murowany z cegły, otynkowany. Część pierwotna na rzucie prostokąta, parterowa, dziewięcioosiowa, z piętrową częścią środkową, przed którą wgłębną portyk czterokolumnowy. Piwnice pod częścią środkową - sklepienie kolebkowe. Około 1880 r. właścicielem zespołu został Józef Weysenhoff, znany pisarz, który ok. 1883 r. rozbudował pałac wzbogacając go o boczne, piętrowe ryzality, zwieńczone pośrodku trójkątnymi frontonikami. Po I wojnie św. w rękach Wacława Kuszella z Przytoczna, po II wojnie upaństwowiony. Przez wiele lat mieścił się tu Dom Opieki Społecznej. Obecnie w rękach prywatnych, nieużytkowany, w średnim/złym stanie technicznym, wystawiony na sprzedaż.	A/403
35.	Samokłeski, dz. 2	Oranżeria w zespole pałacowym Wybudowana prawdopodobnie na pocz. XIX w. Funkcję oranżerii pełniła do 1934 r. Wtedy zamieniono ją na stajnię. Po II wojnie, po upaństwowieniu majątku, użytkowana na potrzeby Domu Opieki Społecznej (obora). Budynek murowany z cegły, otynkowany, parterowy, na rzucie wydłużonego prostokąta. Elewacja frontowa dziewięcioosiowa, z półkolistymi, oszklonymi arkadami. Elewacja zach. posiada ostrołukowe otwory okienne i otwór wejściowy zamurowany. Dach dwuspadowy kryty blachą ocynkowaną. Stan zły.	A/403

36.	Samokłęski, dz. 5 i 7	Park w zespole pałacowym Założony w 1 poł. XIX w. przez Izabellę Czartoryską w stylu krajobrazowym „picturesque” – jedno z najciekawszych założeń parkowych w tamtym okresie. Pierwotnie zajmował obszar ok. 15 ha, obecnie 5,6 ha. Po II wojnie, po upaństwowieniu majątku, wykorzystywany przez Dom Opieki Społecznej. Obecnie zaniedbany, stary drzewostan zachowany szczątkowo.	A/403
37.	Kamionka, Rynek - dz. 276 i 275 oraz pozostałe.	Układ urbanistyczny Kamionki. Opis w części 5.2.	
38.	Kamionka, dz. 540	Figura - kapliczka, nagrobek Łukaszewicza. Figura neoklasykistyczna, postawiona ok. 1838 roku. Murowana, tynkowana, prostopadłościenna, z czterospadowym daszkiem. Remont w 1970 r., zmieniono pokrycie dachowe na dachówkę, przedtem blacha, kilkakrotnie bielona. Wmurowana tablica z napisem. „Stroskani Rodzice Michał i Salomea z Łukaszewiczów czynią pamiątkę za syna utopionego 3 IX 1838 r.” Usytuowana u zbiegu ul. Lubelskiej i Grobelnej.	
39.	Kamionka, dz. 413/7	Biblioteka (d. budynek Sądu Grodzkiego) Obiekt wybudowany w latach 1875-1890, architekt nie znany. Pierwotnie w budynku znajdował się Sąd Ziemski. Po II wojnie światowej szkoła podstawowa. Od 1994 siedziba biblioteki gminnej i świetlicy dla dzieci. Budynek murowany z cegły, na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjny, kryty niskim dachem czterospadowym (blacho- dachówka).	
40.	Kamionka, dz. 421	Dom (ob. ośrodek zdrowia) Pierwotnie dom mieszkalny, wybudowany na początku XX wieku. Architekt i pierwsi właściciele są nieznani. Na rzucie prostokąta z dobudówką od zachodu, z dachem dwuspadowym krytym blachą. Nie remontowany przed 1939 r. Gruntowny remont przeszedł w latach 1990-1992. W budynku tym 22 lipca 1944 roku stacjonowało dowództwo 27 dywizji piechoty AK.	
41.	Kamionka, Rynek 16, dz. 274/3	Dom mieszkalny, ob. budynek poczty Budynek wzniesiony w 1919 roku, przez prywatnego właściciela, obecnie budynek Poczty Polskiej. Na elewacji bocznej data budowy.	
42.	Kamionka, ul. Grobelna, dz. 415	Dom (dawniej posterunek policji granatowej) Do 1939 roku, siedziba Policji, w czasie wojny kwaterowały tu oddziały niemieckie. Po 1945 – budynek socjalny Gminy Kamionka. Całość otoczona metalowym płotkiem. Obecnie budynek unowocześniony: nowe tynki, pokrycie dachowe z blacho-dachówki.	
43.	Kamionka, dz. 1793	Kwatera z II wojny światowej na cmentarzu parafialnym Mogiła w formie szerokiej płyty, prostopadłościenna, wys. na ok. 15 cm. Betonowa. Element pionowy stanowi prostokątna tablica betonowa z umieszczoną od frontu marmurową płytką z krzyżem i napisem: ZAMORDOWANI POD NIZINAMI / 16.VII.1944R. / ŚP. / RODZINA PEJTÓW / STANISŁAW HELENA / JASIA LAT 3 CZESIO LAT 9 / RODZINA DANIEWSKICH / JAN JADWIGA / POKÓJ ICH DUSZOM. Obie rodziny rozstrzelane przez Niemców za pomoc partyzantom.	
44.	Kamionka, dz. 3360	Dawny cmentarz żydowski Założony w pierwszej połowie XIX w. Przed 1939 r. na cmentarzu stał ohel nieznanych obecnie trzech cadyków lub rabinów. Dojazd do cmentarza ul. Nową, następnie przy wjeździe do lasu skręt w prawo (od zakrętu ok. 400 m., po lewej stronie drogi). Cmentarz usytuowany obecnie w lesie. Na planie trapezu. Nieuporządkowany, zarośnięty, krzewami i drzewami. Obecnie pozostałości kilku macew.	
45.	Kamionka (Polny Młyn),	Kapliczka przydrożna Zlokalizowana przy drodze Kamionka-Rudno, za chodnikiem	

	dz. 1285	w pasie drogowym. Kapliczka na rzucie kwadratu, dwukondygnacyjna: pierwszą kondygnację stanowi wysoki cokół z płycinami zwieńczony trójstopniowym gzymsem, w drugiej kondygnacji trzyarkadowa przeszklona wnęka, w której pod baldachimem gliniana figurka Matki Bożej. Kapliczka zwieńczona czterospadowym tynkowanym daszkiem, malowanym brązową farbą. W zwieńczeniu metalowy krzyż.	
46.	Kozłówka, dz. 1056	Obelisk nr 1 (upamiętniający przemarsz wojsk napoleońskich) Usytuowany we wsi Kozłówka po południowej stronie drogi Kozłówka-Nowodwór, frontem zwrócony na północ. Jeden z trzech obelisków-wież, zbudowanych w 1812 roku, prawdopodobnie na pamiątkę przemarszu wojsk Napoleońskich na Rosję. Lokalizacja wież tworzy trójkąt równoboczny o podstawie 1,7 km i bokach 1,2 km, z wierzchołkiem skierowanym ku Moskwie. Obelisk murowany, tynkowany, kolumnowy o wys. ok. 6 m, na szerokim cokole, który z trzech stron ma wgłębne nisze. Od frontu część cokołowa zwieńczona małą kapliczką z krzyżem. Metalowy krzyż również na szczycie obelisku.	
47.	Kozłówka (wieś Las), dz. 345	Obelisk nr 2 (upamiętniający przemarsz wojsk napoleońskich) Zlokalizowany wśród pól i łąk, na wschód od zespołu pałacowo-parkowego. Obecnie zarośnięty sporą kępą młodych drzew. Jeden z trzech obelisków-wież, zbudowanych w 1812 roku. Obelisk murowany z cegły, tynkowany, kolumnowy o wys. ok. 5-6 m, na szerokim cokole, który z czterech stron ma wgłębne nisze. Część kolumnowa zwieńczona profilowanym gzymsem, na daszku obelisku metalowy krzyż. Odchylony od pionu, w złym stanie technicznym (bardzo duże ubytki tynku, zawilgocony).	
48.	Kozłówka (wieś Łąki), dz. 95	Obelisk nr 3 (upamiętniający przemarsz wojsk napoleońskich) Zlokalizowany w lesie, na wschód od zespołu pałacowego. Jeden z trzech obelisków-wież, zbudowanych w 1812 roku. Obelisk murowany z cegły i kamienia, tynkowany, kolumnowy o wys. ok. 6 m, o podstawie 110 x 110 cm, daszek z blachy, w szczycie metalowy krzyż. Prostopadłościenny cokół z czterech stron ma wgłębne nisze. W niszy od frontu (od pn.) umieszczona tablica z białego marmuru, ufundowana w 1928 r. przez hr. Adama Zamoyskiego i mieszkańców gminy Kamionka. Tablica z napisem: 10-LECIE / ODRÓDZENIA / ZJEDNOCZONEJ / POLSKI / 1918-1928. Obiekt gruntownie odnowiony w 2018 r. (przy współudziale gminy).	
49.	Kozłówka, dz. 1050 i 1051/1	Kapliczka przydrożna Położona w centrum wsi przy drodze na Dąbrówkę, murowano-drewniana, domkowa (przypomina małą kaplicę), zamknięta trójbocznie od tyłu, z podcieniem z drewna od frontu wspartym na dwóch filarach; w szczycie drewniany krzyż. Dach dwuspadowy kryty blachą. W podcieniu drzwi wejściowe do środka.	
50.	Kozłówka, dz. 847	Cmentarz wojenny z I wojny św., mogiła w formie kopca Mogiła usytuowana na prywatnej działce przy drodze z Kozłówki do Nowodworu. Mogiła ziemna w formie kopca (stożka) o średnicy kilku metrów. Zaniedbana. Na jej szczycie rośnie wysoki krzew bzu. Mogiła jest pozostałością większego cmentarza wojennego, który zlikwidowano ekshumując i przenosząc pochówki na cmentarz w Nowodworze.	
51.	Samokłęski, dz. 4/4	Oficyna w zespole dworsko-parkowym Budynek wzniesiony w 4 ćw. XIX w. podczas rozbudowy części gospodarczej dóbr Józefa Weyssenhoffa. Budowniczości nie znani. Od początku przeznaczona była na mieszkania oficjalistów dworskich. Po śmierci ostatniego właściciela Wacława Kuszella oficynę i cały majątek w Samokłęskach przejął Skarb Państwa,	

		a w oficynie zamieszkał pracownicy PGR Samokłęski. Od 1990 właścicielem była Agencja Rynku Rolnego, a od ok. 2000 roku stanowi własność prywatną. Budynek o bryle prostopadkościennej, parterowy z dachem dwuspadowym krytym blachą (nowa). Zachowany detal architektoniczny w formie lizen i opraw okiennych i drzwiowych.	
52.	Samokłęski, dz. 4/4	Gorzelnia w zespole dworsko-parkowym Wybudowana w 4 ćw. XIX w. podczas rozbudowy części gospodarczej dóbr Józefa Weysenhoffa. Od 1990 właścicielem była Agencja Rynku Rolnego, ob. właściciel prywatny. Na rzucie nieregularnego wieloboku. W części środkowej bryła jednopiętrowa, w pozostałych parterowa podpiwniczona. Dachy dwuspadowe. Murowana z cegły, tynkowana, stropy żelbetowe. Zachowany detal architektoniczny w formie lizen i opraw okiennych i drzwiowych. Na pd.-wsch. od gorzelni pozostałości komin z cegły.	
53.	Samokłęski, dz. 4/4	Magazyn spirytusu w zespole dworsko-parkowym Powstał w 4 ćw. XIX w. podczas budowy gorzelni. Od 1990 właścicielem była Agencja Rynku Rolnego, ob. właściciel prywatny. Na rzucie prostokąta. Bryła parterowa, kryta dachem dwuspadowym. Murowana z cegły, tynkowana, strop drewniany wparty na stalowych belkach. Wnętrze dwudzielne. Oba pomieszczenia tej samej wielkości.	
54.	Samokłęski, dz. 437	Kapliczka przydrożna z figurą NMP Położona w Samokłęskach przy drodze w kierunku Rudki Gołębskiej. Na wysokim profilowanym cokole posąg Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej. Maria w pozie stojącej, w opływających do stóp szatach, z welonem okrywającym głowę, ze stopami deptającymi węża i lilią w dłoniach. Na cokole z trzech stron napisy: POD TWOJĄ OBRONĘ (z prawej), na froncie: O MARYO! NIEPOKALANIE POCZĘTA. MÓDL SIĘ ZA NAMI; z lewej: DO CIEBIE BIEGNIEMY.	
55.	Samokłęski, dz. 437	Dom (d. budynek Urzędu Gminy) Do 1954 roku, był to budynek siedziby władz Gminy Samokłęski, obecnie budynek socjalny gminy Kamionka. Dom usytuowany w głębi działki przy drodze Samokłęski - Rudka Gołębska, przed domem przy drodze figura Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej. Dom parterowy z poddaszem, na rzucie prostokąta, z dachem dwuspadowym naczółkowym, krytym blachą. Od frontu trzyosiowy, na osi mały ganek. Szalowany, stolarka drewniana.	
56.	Samokłęski, dz. 429	Kapliczka przydrożna Kapliczka z przełomu XIX i XX w., pseudoklasycystyczna. Murowana, tynkowana, daszek kryty dachówką ceramiczną, na nim żelazny kuty krzyż. Na rzucie kwadratu (1,6 x 1,6 m) kryta daszkiem dwuspadowym. Na cokole. Część główna opilastrowana z czterech stron z płytkami wnękami arkadowymi. Od frontu we wnęce przeszklone okienko. W tympanonie metalowa pasyjka ukrzyżowanego Chrystusa (wcześniej przed remontem była to płaskorzeźba wykonana w narzucie z tynku).	
57.	Siedliska, dz. 577	Kapliczka przydrożna Murowana, tynkowana, detal w cegle nietynkowany. Domkowa, z dachem dwuspadowym krytym dachówką cementową. Na froncie przeszklone drzwi, nad nimi data: 1917 R., po obu bokach okna. W tympanonie krzyż z cegieł. Na kalenicy krzyż żelazny. Na ścianach bocznych i tylnej tablice z napisami: „MILLENIUM 1000-LECIA 966R PAŃSTWA I KOŚCIOŁA RZYMSKO-KATOLICKIEGO W POLSCE – Fundatorzy: mieszkańcy wsi Siedliska” (tablica granitowa) / „NA PAMIĄTKĘ WSZECHŚWIATOWEJ WOJNY WŁOŚCIANIE WSI SIEDLISKA WZNIEŚLI W ROKU 1917 – OD POWIETRZA GŁODU OGNIĄ	

		I WOJNY WYBAW NAS BOŻE” oraz tablica granitowa upamiętniająca II wojnę światową i jej ofiary – mieszkańców wsi Siedliska.	
58.	Staroścín, dz. 217	Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Anielskiej. Parafie w Staroścínie erygował biskup lubelski Marian Fulman w 1926 r. Pierwotnie była tu kaplica drewniana. Obecny kościół budowany w latach 1930-1938. Nie orientowany. Murowany z cegły, tynkowany. Bazyli trójnawowa, nawy boczne niższe, nakryte dachem pulpitowym. Nad wejściem do świątyni wysoka wieża nakryta dachem, który w formie przypomina dach namiotowy z górującymi nad nim dwoma filarami z krzyżem. Większość wyposażenia powojenna z lat 1950-tych i 60-tych.	
59.	Staroścín, dz. 97/3	Plebania Wzniesiony w 1930 roku, być może z inicjatywy ówczesnego proboszcza Świstka. Budynek drewniany z bali, na ceglanej podmurówce, o konstrukcji wieńcowej z przyciętymi ostatekami, oszalowany. Na rzucie prostokąta z trzema gankami, od zach., wsch. i pn. dach dwuspadowy kryty blachą.	
60.	Staroścín, dz. 98	Kwatera z II wojny św. na cmentarzu parafialnym Grób wojenny mieszkańców Kruka (przysiółek Kruk leży w pd.-zach. części Staroścína) rozstrzelanych przez żandarmerię niemiecką w dniu 4 czerwca 1943 roku. Dnia 4 czerwca 1943 r. żandarmeria niemiecka z Lublina przyjechała do małego przysiółka Kruk. Z domostw zostali wyciągnięci mężczyźni powyżej 14 roku życia. Niemcy dokonali egzekucji 9 mieszkańców, a wioskę spalono. Mogiła w formie szerokiej płyty (wymiary ok. 6 x 2 m.), prostopadłościenna, wys. na ok. 15 cm. Betonowa. Na płycie w częściach skrajnych po lewo i prawo dwa krzyże. Element pionowy stanowi prostopadłościenna tablica betonowa z krzyżykiem u góry, fotografiami dwóch mężczyzn i napisem: TU SPOCZYWAJĄ ROZSTRZELANI PRZEZ BARBARZYŃCÓW HITLEROWSKICH 4.6.1943 R. (poniżej lista nazwisk z latami życia).	
61.	Staroścín, dz. 662/2	Pomnik upamiętniający śmierć mieszkańców wsi Kruk z rąk hitlerowców Pomnik zlokalizowany na końcu Kruka, na brzegu lasu. Złożony z szerokiego dwustopniowego cokołu z częścią główną pionową prostopadłościenną, na której froncie umieszczona jest metalowa tablica z nazwiskami 9 osób rozstrzelanych przez hitlerowców w dn. 4.06.1943 r. Nad tablicą metalowy krzyż z pasyjką.	
62.	Staroścín Kolonia, dz. 386 i 387	Kapliczka przydrożna Prawdopodobnie wybudowana w XIX w. Domkowa. Murowana z cegły, tynkowana, bielona, dach dwuspadowy kryty obecnie blacho-dachówką, w kalenicy na froncie współczesny metalowy krzyż. Od frontu drewniane drzwi i dwa małe okienka po bokach. Narożniki ściany frontowej zaokrąglone (w formie półkolumn).	
63.	Staroścín, 97/2, 97/3, 98	Cmentarz parafialny O pow. ok. 1 ha., na planie prostokąta, kwaterowy, regularny. Najstarszy nagrobek z 1927 r. Kilkanaście innych starszych grobów sprzed II wojny św. Jednym z grobów jest mogiła zbiorowa (9 osób) mieszkańców przysiółka Kruk rozstrzelanych 4 czerwca 1943 r. przez Niemców. Ogrodzenie współczesne z białej cegły betonowej, Brama i furki metalowe, ażurowe.	
64.	Bratnik, dz. 50	Kapliczka przydrożna Drewniana, cała bielona. Kapliczka domkowa, otwarta, z glinianą figurką NMP w środku. Część główna umieszczona na drewnianym pionowym słupie. Daszek dwuspadowy kryty blachą trapezową. Usytuowana frontem do ulicy. Całość otoczona niskim (ok. 0,5 m)	

		sztachetowym drewnianym płotkiem.	
65.	Ciemno, dz. 357/3	Kapliczna przydrożna Położona w centrum wsi Ciemno na skrzyżowaniu dróg (w kierunku na Firlej). Kapliczka na rzucie kwadratu, dwukondygnacyjna: pierwszą kondygnację stanowi profilowany cokół, w drugiej kondygnacji trzyarkadowa wnęka, w której obraz z wizerunkiem Matki Bożej. Kapliczka zwieńczona czterospadowym daszkiem, krytym blachą z krzyżem (współczesnym). Na płycinie frontowej napis wyrobiony w zaprawie: POD TWOIĄ OBRONĘ UCIEKAMY SIĘ.	
66.	Ciemno, dz. 577/2	Mogiła NN żołnierza z okresu II wojny światowej Położona na skraju lasu w pobliżu skrzyżowania drogi wiejskiej i leśnej, ok. 0,5 km od skrzyżowania z drogą Kamionka –Firlej. Mogiła ziemna (lekki kopczyk), porośnięta trawą. Na niej pionowy prosty drewniany krzyż.	
67.	Dąbrówka, dz. 265	Kapliczna przydrożna Położona w centrum wsi Dąbrówka. Murowana z cegły, tynkowana, bielona. Na rzucie zbliżonym do kwadratu, w narożach frontowych lizeny z cegły. Od frontu drewniane przeszkolone drewniane drzwi. W szczycie wizerunek (fotografia) NMP w profilowanej ramie wyrobionej w tynku. Dach dwuspadowy kryty dachówką ceramiczną. Na kalenicy niska sygnaturka z metalowym krzyżem. Całość otoczona niskim ok. 0,8 m drewnianym sztachetowym ogrodzeniem.	
68.	Dąbrówka, dz. 117	Kapliczka przydrożna. Kapliczka z XIX w., rekonstrukcja po 1982 r. Drewniana, na rzucie kwadratu, z dachem dwuspadowym krytym eternitem płaskim. Na kalenicy metalowy ażurowy krzyż. Od frontu drewniane dwuskrzydłowe przeszkolone drzwi. Wewnątrz drewniany ołtarzyk w kształcie feretronu wizerunkiem NMP.	
69.	Kierzkówka, dz. 432	Kapliczka przydrożna Zlokalizowana przy drodze Kamionka-Rudno. Kapliczka na rzucie kwadratu, dwukondygnacyjna: pierwszą kondygnację stanowi profilowany, wysoki cokół z płycinami, w drugiej kondygnacji trzyarkadowa przeszkolona wnęka, w której pod baldachimem figurka Matki Bożej. Kapliczka zwieńczona czterospadowym daszkiem, malowanym brązową farbą. Na frontowej płycinie cokołu tablica z granitu z wygrawerowanym napisem: MATKO NAJŚWIĘTSZA BŁOGOSŁAW NAM / ANNA OKOŃ 1953	
70.	Kozłówka, dz. 169	Czworak Budynek zlokalizowany poza zespołem pałacowo-parkowym, ok. 30 m od południowego ogrodzenia zespołu. Budynek służący dawniej zakwaterowaniu służby pałacu Zamoyskich, powstały prawdopodobnie na przeł. XIX i XX w. (na pocz. XXI w. generalny remont połączony z częściową rekonstrukcją ścian). Murowany z cegły, nietynkowany, z dachem dwuspadowym krytym dachówką ceramiczną. Na rzucie prostokąta. Parterowy z poddaszem, część środkowa wyższa czterokondygnacyjna. Obecnie nieużytkowany.	
71.	Rudka Gołębska, dz. 14/2	Kapliczka przydrożna. Kapliczka z końca XIX w., neoklasycystyczna, wybudowana przez Mateusza Górniego. Słupowa, murowana, tynkowana. Dolny wysoki filar z dwiema wgłębnyimi niszami. Górna część z prześwitem, w którym figura św. Antoniego Padewskiego. Daszek kryty blachą, w szczycie krzyż żelazny kuty (nowy).	
72.	Samoklęski Kolonia Druga, dz. 56/1	Pomnik walczących o odzyskanie niepodległości Usytuowany u zbiegu dróg do Syr i Samoklęsk. Żelbetowy postument posadowiony na betonowej płycie, w kształcie zbliżonym do prostopadłościanu (cokół nieco węższy) – z elementami dekoracyjnymi (tematyka żołnierska) z betonu. W części frontowej na górze wizerunek orła (godło Polski) z datą 1944 (liternictwo i detal zbliżony jeszcze do stylistyki lat 1930-tych). W części dolnej wygrawerowany w betonie obszerny napis: CZEŚĆ PAMIĘCI	

		BOHATERSKIM ŻOŁNIERZOM WALCZĄCYM POD DOWÓDZTWEM.... itd. Stan pomnika częściowo zły (wiele wykruszeń i odspojień okładzin betonowych).	
--	--	--	--

Załącznikiem do Zarządzenia Wójta Gminy Kamionka Nr 160/2015 z 15 grudnia 2015 r. w sprawie przyjęcia gminnej ewidencji zabytków jest tylko tabelaryczny spis zabytków (ze skrótowym opisem i zdjęciami obiektów), jednak gmina nie posiada opracowanych odrębnych kart adresowych dla każdego zabytku nieruchomego (poza kartami adresowymi dla stanowisk archeologicznych). Dlatego wskazane jest wykonanie tych kart według aktualnie obowiązującego wzoru, zgodnego z Rozporządzeniem Ministra Kultury z 2019 r.

Tabela nr 5. Wykaz zabytków do włączenia do gminnej ewidencji zabytków, dla których powinny być również założone karty adresowe.

lp.	Adres	Obiekt	Uwagi: nr wpisu do rejestru zabytków / formy ochrony
1.	Kozłówka, dz. 99/3	Zegar słoneczny Zlokalizowany na dziedzińcu głównym przed pałacem. Zegar słoneczny w zespole pałacowo-parkowym. Zegar wykonany w 1876 r. Być może część prac (wykreślenie podziałki i pozycjonowanie zegara) mógł wykonać znany astronom Jan Baranowski. Wykonawstwo prac budowlanych i montażowych nie jest znane. Zegar horyzontalny (tarcza umiejscowiona poziomo). Cyferblat alabastrowy szer. 57,5 cm, umieszczony na wysokiej kanelowanej kolumnie (z piaskowca szydłowieckiego) z profilowaną bazą i głowicą, nawiązujących do porządku doryckiego. Całość ma wysokość 108 cm. Wskazówka z blach mosiężnej galwanizowanej.	rejestr zabytków A/457
2.	Kozłówka, dz. 99/3	Fontanna Wykonana na przełomie XIX i XX w. Grupa rzeźbiarska zdołająca fontannę została odlana w paryskiej firmie Le Val d'Osne S. B. B. Voltaire. Jest kopią jednej z fontann Wersalu. Usytuowana w parku pałacowym, na osi pałacu, w odległości ok. 25 m od niego. Basem fontanny – obudowa kamienna, wylewka prawdopodobnie betonowa, postument pod rzeźbą kamienny, rzeźby – żeliwne. Grupa rzeźbiarska złożona z trzech puttów, odwróconych od siebie plecami, przodem do oglądającego.	rejestr zabytków A/457
3.	Staroścín, dz. 46	Kapliczka przydrożna słupowa. Kapliczka murowana z cegły, tynkowana, bielona. Bryła prostopadłościenna. Wysoki cokół ujęty w narożnikach szerokimi lizenami, zwieńczony gzymsem. Nad nim część główna z arkadowymi przeszklonymi prześwitami od frontu i w ściankach bocznych. W elewacji frontowej po bokach dwa kolumnowe filarki. Dach dwuspadowy kryty dachówką ceramiczną pomalowaną na kolor ciemno brązowy. Na kalenicy metalowy kuty krzyż. Od frontu w szczycie kapliczki drewniana pasyjka z Chrystusem. Wewnątrz kapliczki gliniana figurka NMP.	województwo ewidencja zabytków
4.	Siedliska, dz. 191/2	Kapliczka przydrożna Wystawiona w 1926 r. Usytuowana przy drodze polnej. Murowana, częściowo z cegły, częściowo cementowa, malowana na biało. Szeroki dwustopniowy cokół, na którym prostopadłościenna część główna z czarną granitową tablicą od frontu z napisem: KRÓLOWO POLSKI BŁOGOSŁW NAM. ROK BUDOWY 1926. MILENIUM 2000. Całość zwieńczona wysokim krzyżem (bez zdobień) z metalową pasyjką.	

5.	Kamionka, ul. Grobelna, dz. 540	Krzyż przydrożny Krzyż metalowy, ażurowy umocowany na wysokim kamiennym cokole. Całość otoczona metalowym płotkiem. Usytuowany w pobliżu kapliczki Łukaszewiczów.	
6.	Kamionka, ul. Michowska, dz. 984, 1285	Krzyż przydrożny Krzyż metalowy, ażurowy umocowany na wysokim kamiennym cokole (głazie). Całość otoczona metalowym płotkiem. Na kamieniu na froncie malowany napis z krzyżykiem na górze: FUNDOWANA D. 11. KWIE. RP 1906.	
7.	Kamionka, ul. Kocka, dz. 566	Krzyż przydrożny Krzyż metalowy, ażurowy umocowany na wysokim kamiennym cokole (głazie). Całość otoczona metalowym płotkiem. Na kamieniu na froncie malowany napis z krzyżykiem na górze: FUNDOWANA ROKU P 1910.	
8.	Ciemno, dz. 305/5	Krzyż przydrożny Drewniany o wys. ok. 7 m. z metalową pasyjką na skrzyżowaniu ramion. Na belkach pionowej i poziomych wyryty napis: OD POWIETRZA GŁODU OGNIA WOJNY WYBAW NAS PANIE. Na wys. ok. 1,5 m metalowy wizerunek matki Boskiej i wyryta data: 1948 R. / 26 / IX	
9.	Ciemno, dz. 405/11	Kapliczka przydrożna Kapliczka murowana tynkowa, bielona, na rzucie kwadratu, dwukondygnacyjna: pierwszą kondygnację stanowi opilastrowany cokół z małym gzymsem i płycinami w każdej ze ścian. Część główna wyższa, prostopadłościenna, prosta bez zdobień, z trzema arkadowymi przeszklonymi prześwitami od frontu i po bokach. We wnęcie figurka Matki Bożej. Kapliczka zwieńczona daszkiem dwuspadowym na rzucie krzyża, krytym blachą ocynkowaną. W szczycie daszku metalowy krzyż.	
10.	Ciemno, dz. 450/4 i część dz. 781	Kapliczka przydrożna Położona przy drodze asfaltowej przez wieś Ciemno w kierunku na Firlej. Kapliczka murowana tynkowa bielona, na rzucie kwadratu, dwukondygnacyjna: pierwszą kondygnację stanowi wysoki cokół, w drugiej kondygnacji trzyarkadowa wnęka, w której figurka Chrystusa w czerwonym płaszczu. Kapliczka zwieńczona daszkiem namiotowym z blachy ocynkowanej z „wypustkami” z blachy w narożnikach w formie sterczynek. W szczycie daszku metalowy krzyż.	
11.	Kamionka (Nowy Skrobów), dz. 895/3 i 896	Kapliczka przydrożna Kapliczka murowana tynkowa bielona, na rzucie kwadratu, dwukondygnacyjna: pierwsza kondygnacja w postaci prostego cokołu zwieńczonego profilowanym gzymsem. Część główna prosta bez zdobień, z trzema arkadowymi przeszklonymi prześwitami od frontu i po bokach. Kapliczka zwieńczona daszkiem namiotowym, krytym obecnie blachą dachówką. W szczycie metalowy krzyż (z grubego drutu).	

5.5.4 Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst - razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem

archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach gminy Kamionka. Na terenie gminy zaewidencjonowanych zostało dotychczas 223 nieruchomych zabytków archeologicznych, określanych mianem stanowisk archeologicznych. Podstawowym źródłem wiedzy o stanowiskach archeologicznych, które zarejestrowano na obszarze gminy są wyniki metodycznie prowadzonej akcji badań powierzchniowych. Retrospekcje terenowe przeprowadzone w latach 90-tych XX w. wykonywane zostały zgodnie z przyjętą metodyką Archeologicznego Zdjęcia Polski (tzw. AZP). Nowych danych o stanowisk dostarczyły badania archeologiczne (nadzory) towarzyszące różnego rodzaju inwestycjom budowlanym.

Dla każdego stanowiska Lubelski Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi kartę ewidencyjną – Karta Ewidencyjna Zabytku Archeologicznego (KEZA). Każdemu zabytkowi przyporządkowany jest numer referencyjny tzw. nr stan. AZP. W ramach prowadzonej przez Wójta Gminy Kamionka – Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ) - zabytki archeologiczne posiadają własne karty adresowe, których treść odpowiada danym zawartym na kartach KEZA. Wszystkie stanowiska zlokalizowane na terenie gminy Kamionka objęte są ochroną konserwatorską poprzez ujęcie w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Wykaz stanowisk przedstawia tabela poniżej (Tabela nr 6).

Trzon zasobów stanowią stanowiska płaskie, tzn. takie, które nie manifestują się w terenie żadną charakterystyczną, rozpoznawalną formą i których granice zostały wstępnie określone podczas badań AZP. Ich relikty są nieczytelne w krajobrazie gminy. W zbiorze zabytków znajdują się ślady dawnego osadnictwa, w tym pozostałości większych osad oraz inne stanowiska związane z aktywnością o charakterze mieszkalnym, gospodarczym, obronnym, obrzędowym czy grzebalnym. Zbiór obejmuje również znaleziska przypadkowe oraz stanowiska znane z kwerendy, w tym też pozbawiane dokładnej lokalizacji w terenie. Wyjątek stanowi jedyne na terenie gminy stanowisko archeologiczne nr AZP 73-80/124-31, którego granice wytyczono na podstawie analizy źródła historycznego. Stanowisko to obejmuje obszar osady historycznej – Kamionki. Na terenie gminy nie zarejestrowano zabytków archeologicznych posiadających własną formę krajobrazową, do których archeolodzy zaliczają zabytkowe kopce (mogiły kurhanowe), cmentarzyska kurhanowe, grodziska, gródki, fortalicje, wały, groble itd. Żadne ze stanowisk archeologicznych znajdujących się w zbiorze Gminnej Ewidencji Zabytków rozpoznane jako obiekty osadnicze nie są oznakowane w terenie i na żadnym ze stanowisk nie przeprowadzono do tej pory regularnych badań wykopaliskowych.

Zasoby dziedzictwa archeologicznego gminy Kamionka to zbiór bogaty, różnorodny i jednocześnie charakteryzujący się dużą rozpiętością chronologiczną. Odkryto pozostałości dawnych obozowisk, osad z okresu neolitu, z epoki brązu, żelaza oraz z okresu wpływów rzymskich. Liczną grupę w zbiorze zabytków archeologicznych stanowią znaleziska datowane na okres wczesnego średniowiecza i epokę nowożytną. Dogodne warunki środowiskowe, głównie obecność urodzajnych gleb uprawnych, warunki hydrologiczne i szlaki komunikacyjne pobudzały stały rozwój osadnictwa w rejonie gminy, zarówno w epoce pradziejowej jak i nowszych okresach historycznych. Na podstawie analizy rozprzestrzenienia odkrytych stanowisk dostrzec można, że dawne osadnictwo skupione było przy dolinie rzeki Mininy (stanowiącej lewostronny dopływ Wieprza) i jej dopływu Parysówki.

Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Wszystkie stanowiska wymagają jeszcze dokładnych badań, które potwierdziłyby występowanie na ich terenie materiału poznawczego.

Tabela nr 6. Spis stanowisk archeologicznych – do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków gminy Kamionka

Ip.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Kultura lub chronologia stanowiska
1.	Amelin	73 - 79	24	1	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
2.	Amelin	73 - 79	25	2	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
3.	Amelin	73 - 79	26	3	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
4.	Biadaczka	74 - 80	2	1	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
5.	Biadaczka	74 - 80	3	2	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
6.	Biadaczka	74 - 80	4	3	osada pradziejowa
7.	Biadaczka	74 - 80	5	4	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
8.	Biadaczka	74 - 80	6	5	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
9.	Staroścín Kol.	74 - 80	7	6	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
10.	Staroścín Kol.	74 - 80	8	7	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
11.	Staroścín Kol.	74 - 80	27	8	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
12.	Ciemno	72 - 80	42	1	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
13.	Ciemno	72 - 80	46	2	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
14.	Dąbrówka	74 - 80	9	1	osada z okresu wczesnego średniowiecza
15.	Dąbrówka	74 - 80	10	2	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego
16.	Dąbrówka	74 - 80	11	3	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
17.	Kierzkówka	72 - 80	39	4	osada z okresu pradziejowego
18.	Kamionka	73 - 80	82	1	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
19.	Kamionka	73 - 80	106	2	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
20.	Kamionka	73 - 80	107	3	osada z okresu wczesnego średniowiecza
21.	Kamionka	73 - 80	108	4	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
22.	Kamionka	73 - 80	109	5	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
23.	Kamionka	73 - 80	110	6	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
24.	Kamionka	73 - 80	111	7	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
25.	Kamionka	73 - 80	112	8	osada pradziejowa
26.	Kamionka	73 - 80	113	9	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
27.	Kamionka	73 - 80	114	10	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
28.	Kamionka	73 - 80	118	11	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
29.	Kamionka	73 - 80	119	12	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
30.	Kamionka	73 - 80	120	13	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
31.	Kierzkówka	72 - 80	1	14	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
32.	Kierzkówka	72 - 80	2	15	osada z okresu pradziejowego
33.	Kierzkówka	72 - 80	3	16	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
34.	Kierzkówka	72 - 80	4	17	osada z okresu pradziejowego
35.	Kierzkówka	72 - 80	5	18	osada z okresu pradziejowego, śląd osadniczy z okresu wczesnego średniowiecza
36.	Kierzkówka	72 - 80	6	19	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
37.	Kierzkówka	72 - 80	7	20	śląd osadniczy z okresu wczesnośredniowiecznego

38.	Kierzkówka	72 - 80	8	21	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
39.	Kierzkówka	72 - 80	9	22	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
40.	Kierzkówka	72 - 80	10	23	osada z okresu pradziejowego
41.	Kierzkówka	72 - 80	41	24	śląd osadniczy z okresu wczesnośredniowiecznego
42.	Kierzkówka	72 - 80	43	25	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
43.	Kamionka	72 - 80	44	26	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
44.	Kamionka	72 - 80	45	27	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
45.	Kamionka	72 - 80	56	28	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
46.	Kamionka	72 - 80	57	29	osada z okresu pradziejowego
47.	Kamionka	72 - 80	58	30	osada z okresu wczesnośredniowiecznego
48.	Kamionka	72 - 80	11	1	osada i ślad osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
49.	Kamionka	72 - 80	12	2	śląd osadniczy z okresu wczesnośredniowiecznego
50.	Kamionka	72 - 80	13	3	osada i ślad osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
51.	Kamionka	72 - 80	14	4	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
52.	Kamionka	72 - 80	15	5	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
53.	Kamionka	72 - 80	16	6	osada i ślad osadniczy z okresu pradziejowego
54.	Kamionka	72 - 80	17	7	osada i ślad osadniczy z okresu pradziejowego
55.	Kamionka	72 - 80	18	8	osada z okresu wczesnego średniowiecza
56.	Kamionka	72 - 80	19	9	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
57.	Kamionka	72 - 80	20	10	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
58.	Kierzkówka	72 - 80	21	11	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
59.	Kierzkówka	72 - 80	22	12	osada z okresu pradziejowego
60.	Kierzkówka	72 - 80	23	13	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
61.	Kierzkówka	72 - 80	24	14	osada i ślad osadniczy z okresu pradziejowego
62.	Kierzkówka	72 - 80	25	15	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
63.	Kierzkówka	72 - 80	40	16	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
64.	Kierzkówka Kolonia	72 - 80	31	1	osada z okresu pradziejowego
65.	Kierzkówka Kolonia	72 - 80	32	2	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
66.	Kierzkówka Kolonia	72 - 80	33	3	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
67.	Kierzkówka Kolonia	72 - 80	34	4	śląd osadniczy z okresu wczesnośredniowiecznego
68.	Kolonia Staroścín	72 - 80	35	5	śląd osadniczy z okresu wczesnośredniowiecznego
69.	Kolonia Staroścín	74 - 80	1	1	osada z okresu wczesnego średniowiecza
70.	Kolonia Staroścín	74 - 80	22	2	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
71.	Kolonia Staroścín	74 - 80	25	3	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
72.	Kozłówka	73 - 81	1	1	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
73.	Kozłówka	73 - 81	2	2	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
74.	Kozłówka	73 - 81	3	3	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
75.	Kozłówka	73 - 81	4	4	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
76.	Kozłówka	73 - 81	7	5	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
77.	Kozłówka	73 - 81	8	6	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
78.	Kozłówka	73 - 81	9	7	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
79.	Kozłówka	73 - 81	10	8	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
80.	Kozłówka	73 - 81	11	9	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
81.	Kozłówka	73 - 81	12	10	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
82.	Kozłówka	73 - 81	13	11	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
83.	Kozłówka	73 - 80	85	1	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
84.	Kozłówka	73 - 80	115	2	osada i ślad osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
85.	Kozłówka	73 - 80	116	3	śląd osadniczy z okresu pradziejowego

86.	Kozłówka	73 - 80	117	4	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
87.	Rudka Gołębska	72 - 80	26	9	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
88.	Rudka Gołębska	72 - 80	27	10	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
89.	Rudka Gołębska	72 - 80	28	11	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
90.	Rudka Gołębska	72 - 80	29	12	osada z okresu pradziejowego
91.	Rudka Gołębska	72 - 80	30	13	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
92.	Rudka Gołębska	73 - 80	83	1	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
93.	Rudka Gołębska	73 - 80	84	2	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
94.	Rudka Gołębska	73 - 80	90	3	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
95.	Rudka Gołębska	73 - 80	91	4	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
96.	Samoklęski Kol. I	73 - 80	92	5	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
97.	Rudka Gołębska	73 - 80	93	6	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
98.	Rudka Gołębska	73 - 80	94	7	osada pradziejowa
99.	Samoklęski Kol. I	73 - 80	95	8	cmentarzysko z okresu pradziejowego
100.	Samoklęski PGR	73 - 80	14	1	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
101.	Samoklęski Kol. II	73 - 80	15	2	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
102.	Samoklęski	73 - 80	16	3	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
103.	Samoklęski	73 - 80	17	4	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
104.	Samoklęski	73 - 80	18	5	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
105.	Samoklęski	73 - 80	19	6	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
106.	Samoklęski	73 - 80	20	7	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
107.	Samoklęski	73 - 80	22	8	osada z wczesnego średniowiecza
108.	Samoklęski	73 - 80	23	9	osada z wczesnego średniowiecza
109.	Samoklęski	73 - 80	24	10	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
110.	Samoklęski	73 - 80	25	11	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
111.	Samoklęski	73 - 80	26	12	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
112.	Samoklęski	73 - 80	27	13	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
113.	Samoklęski	73 - 80	28	14	osada z okresu wczesnego średniowiecza
114.	Samoklęski	73 - 80	29	15	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
115.	Samoklęski	73 - 80	30	16	osada pradziejowa
116.	Samoklęski	73 - 80	31	17	osada z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
117.	Samoklęski	73 - 80	32	18	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
118.	Samoklęski	73 - 80	33	19	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
119.	Samoklęski	73 - 80	34	20	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
120.	Samoklęski	73 - 80	35	21	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
121.	Samoklęski	73 - 80	36	22	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
122.	Samoklęski	73 - 80	37	23	osada i śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
123.	Samoklęski	73 - 80	38	24	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
124.	Samoklęski	73 - 80	39	25	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
125.	Samoklęski	73 - 80	40	26	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
126.	Samoklęski	73 - 80	41	27	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
127.	Samoklęski	73 - 80	42	28	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
128.	Samoklęski	73 - 80	43	29	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
129.	Samoklęski	73 - 80	44	30	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
130.	Samoklęski	73 - 80	45	31	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza

131.	Samokłęski	73 - 80	46	32	osada i ślad osadniczy z okresu prądziejowego i wczesnego średniowiecza
132.	Samokłęski	73 - 80	47	33	osada i ślad osadniczy z okresu prądziejowego i wczesnego średniowiecza
133.	Samokłęski	73 - 80	48	34	ślad osadniczy z okresu prądziejowego i wczesnego średniowiecza
134.	Samokłęski	73 - 80	49	35	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
135.	Samokłęski	73 - 80	50	36	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
136.	Samokłęski	73 - 80	51	37	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
137.	Samokłęski	73 - 80	54	38	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
138.	Samokłęski	73 - 80	55	39	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
139.	Samokłęski	73 - 80	56	40	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
140.	Samokłęski	73 - 80	57	41	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
141.	Samokłęski	73 - 80	58	42	osada prądziejowa
142.	Samokłęski	73 - 80	59	43	osada prądziejowa
143.	Samokłęski	73 - 80	60	44	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
144.	Samokłęski	73 - 80	61	45	ślad osadniczy z wczesnego średniowiecza
145.	Samokłęski	73 - 80	62	46	ślad osadniczy z okresu prądziejowego i wczesnego średniowiecza
146.	Samokłęski	73 - 80	63	47	osada z okresu prądziejowego i wczesnego średniowiecza
147.	Samokłęski	73 - 80	64	48	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
148.	Samokłęski	73 - 80	65	49	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
149.	Samokłęski	73 - 80	66	50	ślad osadniczy z wczesnego średniowiecza
150.	Samokłęski	73 - 80	67	51	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
151.	Samokłęski	73 - 80	68	52	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
152.	Samokłęski	73 - 80	69	53	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
153.	Samokłęski Kol.	73 - 80	70	54	osada i ślad osadniczy z okresu prądziejowego i wczesnego średniowiecza
154.	Samokłęski Kol.	73 - 80	71	55	osada i ślad osadniczy z okresu prądziejowego i wczesnego średniowiecza
155.	Samokłęski Kol.	73 - 80	72	56	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
156.	Samokłęski Kol.	73 - 80	73	57	ślad osadniczy z okresu prądziejowego i wczesnego średniowiecza
157.	Samokłęski Kol.	73 - 80	74	58	ślad osadniczy z okresu prądziejowego i wczesnego średniowiecza
158.	Samokłęski Kol.	73 - 80	75	59	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
159.	Samokłęski	73 - 80	76	60	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
160.	Samokłęski	73 - 80	77	61	ślad osadniczy z wczesnego średniowiecza
161.	Samokłęski	73 - 80	78	62	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
162.	Samokłęski	73 - 80	79	63	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
163.	Samokłęski	73 - 80	80	64	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
164.	Samokłęski	73 - 80	81	65	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
165.	Samokłęski Kol.	73 - 80	96	66	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
166.	Samokłęski Kol.	73 - 80	97	67	osada i ślad osadniczy z okresu prądziejowego i wczesnego średniowiecza
167.	Samokłęski Kol.	73 - 80	98	68	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
168.	Samokłęski Kol.	73 - 80	99	69	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
169.	Samokłęski Kol.	73 - 80	100	70	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
170.	Samokłęski Kol.	73 - 80	101	71	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
171.	Samokłęski Kol.	73 - 80	102	72	osada i ślad osadniczy z okresu prądziejowego i wczesnego średniowiecza
172.	Samokłęski Kol.	73 - 80	103	73	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
173.	Samokłęski Kol.	73 - 80	104	74	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
174.	Samokłęski Kol.	73 - 80	105	75	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
175.	Samokłęski	73 - 80	121	76	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
176.	Samokłęski	73 - 80	122	77	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
177.	Siedliska	73 - 80	86	1	ślad osadniczy z okresu prądziejowego
178.	Siedliska	73 - 80	87	2	osada z okresu wczesnego średniowiecza
179.	Siedliska	73 - 80	88	3	ślad osadniczy z wczesnego średniowiecza

180.	Siedliska	73 - 80	89	4	śląd osadniczy z wczesnego średniowiecza
181.	Siedliska	72 - 81	1	1	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
182.	Siedliska	72 - 81	2	2	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
183.	Kamionka	72 - 81	3	3	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
184.	Kamionka	72 - 81	4	4	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
185.	Siedliska	72 - 81	6	6	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
186.	Staroścín	74 - 80	23	1	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
187.	Staroścín	74 - 80	24	2	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
188.	Biadaczka	73 - 80	1	1	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
189.	Biadaczka	73 - 80	2	2	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
190.	Samokłęski Kol.	73 - 80	3	3	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
191.	Samokłęski Kol.	73 - 80	4	4	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
192.	Samokłęski Kol.	73 - 80	5	5	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
193.	Samokłęski Kol.	73 - 80	6	6	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
194.	Samokłęski Kol.	73 - 80	7	7	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
195.	Samokłęski Kol.	73 - 80	8	8	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
196.	Samokłęski Kol.	73 - 80	9	9	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
197.	Samokłęski Kol.	73 - 80	10	10	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
198.	Samokłęski Kol.	73 - 80	11	11	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
199.	Samokłęski Kol.	73 - 80	12	12	osada pradziejowa
200.	Samokłęski Kol.	73 - 80	13	13	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
201.	Syry	73 - 80	21	14	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
202.	Syry	73 - 80	52	15	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
203.	Syry	73 - 80	53	16	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
204.	Wólka Krasienińska	74 - 80	12	1	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
205.	Biadaczka	74 - 80	13	2	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
206.	Biadaczka	74 - 80	14	3	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
207.	Biadaczka	74 - 80	15	4	osada i śląd osadniczy z okresu pradziejowego
208.	Biadaczka	74 - 80	16	5	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
209.	Wólka Krasienińska	74 - 80	17	6	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
210.	Wólka Krasienińska	74 - 80	18	7	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
211.	Wólka Krasienińska	74 - 80	19	8	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
212.	Biadaczka	74 - 80	20	9	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
213.	Biadaczka	74 - 80	21	10	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
214.	Wólka Krasienińska	74 - 80	26	11	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
215.	Kamionka	73-80	124	31	dawna osada miejska
216.	Samokłęski	73-80	123	78	dawny zespół dworski
217.	Ciemno	72-80	47	3	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
218.	Ciemno	72-80	48	4	śląd osadniczy z okresu pradziejowego i wczesnego średniowiecza
219.	Siedliska	72-81	5	5	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
220.	Siedliska	72-81	7	7	śląd osadniczy z okresu pradziejowego
221.	Samokłęski	73-80	123	78	osada? Z okresu średniowiecza (dwór obronny XVI-XVIII w.)
222.	Kamionka	73-80	124	31	Układ urbanistyczny, rynek – 2 poł XV w. / zespół kościelny – 1 poł. XVI w. / osada XVIII-XX w.
223.	Majdan Kozłowiecki ? (nazwa miejscowości do ustalenia)	74-81	9	1	śląd osadniczy z epoki kamiennej

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,

z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postaci nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. nr 164, poz. 1587). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego, pomimo ich braku w studium.

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych miast i wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczone może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawarstwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie struktury gruntu, wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta bądź wsi winny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych.

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzeniowego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych, należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od wojewódzkiego konserwatora zabytków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli szanse,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione została przedstawiona analiza SWOT (Tabela nr 7), która skoncentrowana jest wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego gminy Kamionka. Obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe gminy oraz w oparciu o podobne analizy przeprowadzone dla innych dokumentów strategicznych gminy.

W Tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego GPOnZ - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 7. Analiza SWOT

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE MAJĄCE WPLYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY KAMIONKA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Bardzo duża otwartość i przychyłność władz samorządowych na problematykę dziedzictwa kulturowego; • Dość atrakcyjne położenie gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki; • Bardzo dobra współpraca pomiędzy władzami gminy i Muzeum Zamoyskich w Kozłowiec; • Dobra dostępność komunikacyjna gminy; • Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące ochroną obiekty zabytkowe na terenie gminy; • Przyjęta gminna ewidencja zabytków; • Zabytek wysokiej rangi – o statusie pomnika historii – zespół pałacowo-parkowy w Kozłowiec, bardzo dobrze promowany i oznakowany przy wielu szlakach komunikacyjnych województwa, odwiedzany przez ok. 250-300 tys. turystów rocznie; • Zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej (szczególnie kościół w Kamionce); • Dbłość gminy o infrastrukturę 	<ul style="list-style-type: none"> • Niezadawalający stan zachowania części obiektów zabytkowych; • Niewystarczająca popularyzacja wiedzy o wartości chronionych obiektów oraz idei ochrony zabytków; • Niewystarczające środki finansowe w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego;

<p>turystyczną: wybudowano parking na tyłach UG w Kamionce przy ul. Browarnej na potrzeby przemieszczania się turystów; zakupiono meleks na potrzeby turystyczne, zorganizowano wypożyczalnię rowerów;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duża powierzchnia terenów zielonych; • Walory przyrodnicze gminy 	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Odzyskanie praw miejskich od 1 stycznia 2021 przez Kamionkę; • Uwzględnienie w większym stopniu dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i programach rozwojowych gminy oraz większe powiązanie promocji zabytków z turystyką; • Niezbyt daleka odległość od Lublina – stolicy województwa, dająca szansę łączenia przez turystów obu miejscowości jako destylacji turystycznych w czasie wycieczek jednodniowych; • Rozwój współpracy między władzami gminy i władzami powiatu lubartowskiego; • Możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej i MKiDN; • Rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • Wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewykorzystanie potencjału turystycznego poprzez niedoinwestowanie infrastruktury: bazy noclegowej, ścieżek spacerowych i rowerowych; • Bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • Skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • Działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne tj. dobro zabytku; • Samowola budowlana - wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy - np. nieprzemysłanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami.

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy Kamionka. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W GPOnZ wyznaczono zadania związane z rewaloryzacją obiektów zabytkowych, które Gmina Kamionka zamierza realizować w perspektywie 4-letniego okresu obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji działań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania.

Zadanie 1: Rewitalizacja centrum Kamionki

Rynek i jego otoczenie są objęte ochroną planistyczną w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Wytyczenie rynku i rozplanowanie obecnej siatki głównych ciągów komunikacyjnych datuje się na 1549 r. Układ urbanistyczny Kamionki uchodzi za jeden ze starszych w północnej części woj. lubelskiego.

Zadanie gminy: Gmina planuje prace rewaloryzacyjno-rewitalizacyjne w południowej części zabudowy przyrynkowej (od budynku Urzędu Miasta do budynku biblioteki czyli dawnego Sądu Grodzkiego). Zamierzana jest m.in. korekta nasadzeń, wycinka pasa krzewów od budynku ośrodka zdrowia po skrzyżowanie oraz likwidacja ogrodzenia od ośrodka do biblioteki w celu otwarcia terenu. Dla całości zamierzania inwestycyjnego zostanie opracowany projekt rewaloryzacji/rewitalizacji w oparciu o wytyczne konserwatorskie. Ze względu na wielowiekową historię miejscowości i możliwość potencjalnego wystąpienia zabytków archeologicznych prace winny być prowadzone pod nadzorem archeologicznym.

Zadanie 2. Cmentarz żydowski w Kamionce.

Cmentarz żydowski w Kamionce z relikdami nagrobków znajduje się w gminnej ewidencji zabytków. Cmentarz powstał prawdopodobnie w pierwszej połowie XIX w. Zajmuje powierzchnię ok. 0,7 ha. Zniszczony podczas II wojny światowej, zamknięty 6.05.1965 r. Pierwotny układ cmentarza jest obecnie słabo czytelny, zatarty poprzez ekspansję swobodnie rosnących drzew. Prawdopodobnie był to układ nieregularny. Na dawnym cmentarzu występują pozostałości siedmiu nagrobków, porzucane, niektóre częściowo przysypane ziemią. Napisy na macewach słabo czytelne.

Zadanie gminy: prace porządkowe, wycinka samosiewów. Wykonanie tablicy informacyjnej o historii cmentarza, promocja zabytku zarówno w Internecie jak i innych materiałach promocyjnych wydawanych przez gminę. W miarę możliwości prace badawcze.

Zadanie 3: Bieżące prace zabezpieczające i porządkowe kapliczek przydrożnych i krzyży stanowiących własność gminną.

Gmina Kamionka jest właścicielem gruntów, a co za tym idzie i obiektów budowlanych na nich usytuowanych w postaci kapliczek przydrożnych i krzyży. Są to następujące zabytki:

Kamionka, ul. Grobelna, dz. 540	Figura - kapliczka, nagrobek Łukaszewicza
Kamionka, ul. Grobelna, dz. 540	Krzyż przydrożny

Samokłęski, dz. 437	Kapliczka przydrożna z figurą NMP
Siedliska, dz. 577	Kapliczka przydrożna
Ciemno, dz. 305/5	Krzyż przydrożny

Zadanie gminy: bieżące prace zabezpieczające, konserwujące oraz porządkowe wokół tych obiektów – zapobiegające ich degradacji.

Zadanie 4: Pomnik walczących o odzyskanie niepodległości w Samokłęskach Kolonii

Pomnik (opisany w tabeli nr 5), znajduje się obecnie w złym stanie technicznym. Ze względu na jego postkomunistyczną wymowę budzi wiele kontrowersji wśród społeczności lokalnej, domagającej się co najmniej zmiany treści napisu na ścianie frontowej (sprawa została skierowana do Urzędu Wojewódzkiego i lubelskiego IPN).

Jego powstanie związane jest wydarzeniami 12-14.05.1944 r., kiedy to w okolicznych wsiach Dąbrówka, Syry i Amelin miała miejsce bitwa pomiędzy zgrupowaniem Armii Ludowej pod dowództwem Mieczysława Moczara i partyzantami sowieckimi, a wojskami niemieckimi. Pomnik upamiętnia te wydarzenia. Na jego ścianach bocznych znajdują się płaskorzeźby żołnierzy, a na ścianie frontowej wyryty następujący napis: „ 1944 / Cześć bohaterom Armii Ludowej pod dowództwem ppłk. „Mietka” i partyzantom radzieckim

z oddziału Czepigi, którzy w okolicznych lasach dn. 12.5.1944 r. stoczyli zwycięski bój z oddziałami SS, „Wiking” w walce o naszą i waszą wolność. W 25 rocznicę bitwy - społeczeństwo powiatu lubartowskiego 1969 r.”.

Rozstrzygnięcia w/w urzędów (ds. upamiętnień i najnowszej historii) i ich zalecenia w chwili obecnej nie są jeszcze znane, jednak gmina skłania się do następujących rozwiązań:

Pomnik pozostawić, usunąć napis i znaki propagujące komunizm, zamurować płaskorzeźby żołnierzy, w miejscu usuniętego napisu zamontować tablicę ze zmienioną treścią: „CZEŚĆ PAMIĘCI BOHATERSKIM MIESZKAŃCOM OKOLICZNYCH MIEJSCOWOŚCI, KTÓRZY WALCZYLI Z OKUPANTEM, PONIEŚLI SKUTKI SVOJEJ HEROICZNEJ POSTAWY ORAZ TYM, KTÓRZY ODDALI ŻYCIE ZA WOLNĄ I NIEPODLEGŁĄ POLSKĘ W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ”.

Zadanie 5: Promocja zabytków, sieciowanie obiektów (włączenie mniej znanych zabytków do oferty turystycznej gminy, opartej dziś głównie na zasobach Muzeum Zamoyskich w Kozłówce). Wykorzystanie meksa i rowerów do zachęcenia turystów do większej eksploracji dziedzictwa kulturowego gminy. W działania promocyjne powinny włączyć się: Centrum Kultury w Kamionce i Centrum Tradycji w Kamionce (np. opracowując tabliczki informacyjne o zabytkach, foldery itp.).

Zadanie 6: Nowe Zarządzenie Wójta gminy Kamionka w sprawie przyjęcia uaktualnionej gminnej ewidencji zabytków oraz wykonanie kart adresowych dla wszystkich zabytków - obiekty wymienione w tabelach nr 4, 5 i 6.

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne:**

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- dokumenty wydawane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- uchwały miejscowego samorządu odnoszące się do zagadnień regulujących kształtowanie przestrzeni.

- **instrumenty finansowe:**

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;

- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujęte w gminnej ewidencji zabytków;
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).

• **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Kamionka;
- edukacja kulturowa;
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

• **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

• **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy;
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygosparowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• Źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- dotacje wojewódzkie i powiatowe;
- dotacje gminne;
- dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW);
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- fundusze od fundacji;
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

• Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych, m.in. RPO, POIiS;
- środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej na lata 2021-2027;
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;

- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Środki Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie** - przyznawane są zgodnie z uchwałą o ochronie zabytków Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 06 czerwca 2005 r. - w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Terminy składania wniosków:

- prace planowane - do 28 lutego – roku, w którym dotacja ma być udzielona;
- refundacja - do 30 czerwca - roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

• **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Radę Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Środki z budżetu Województwa Lubelskiego - reguluje uchwała nr XXXVIII/682/09 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 9 grudnia 2009 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zasad udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie i restauratorskie przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Nabór wniosków o udzielenie dotacji odbywa się w systemie ciągłym od 1 stycznia do dnia 31 maja roku, w którym dotacja ma być udzielona. Wnioski weryfikowane są przez komórkę organizacyjną Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego właściwą do spraw kultury pod względem formalnym i merytorycznym zgodnie z kolejnością wpływu, do wyczerpania środków w budżecie na dany rok. Dotacja nie może być udzielona, jeżeli obiekt był własnością Województwa Lubelskiego lub Skarbu Państwa, a od daty zbycia obiektu na rzecz innego właściciela upłynęło mniej niż 5 lat.

Konkurs „Zabytek Zadbane”

„Zabytek Zadbane” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- a) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- b) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
- c) Adaptacja obiektów zabytkowych;
- d) Architektura i budownictwo drewniane;
- e) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne;
- f) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

• Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce. Służą temu stabilne przychody, doświadczony kadry oraz wypracowane formy współpracy z beneficjentami.

Wyznaczony cel generalny Strategii działania NFOŚiGW: „Poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku”, realizowany jest w ramach czterech priorytetów:

- Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi;
- Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi;
- Ochrona atmosfery;
- Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z końcem listopada rozpoczyna przyjmowanie wniosków w ramach nowej unijnej perspektywy. W ramach uruchomionych działań zostanie udostępnionych na projekty środowiskowe ponad 5 mld zł.

• Program Dom Kultury+

Organizatorem Programu Dom Kultury+ jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu Kultura - Interwencje jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura - Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury

(z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

• **Finansowanie z fundacji**

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź - KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywnien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powodzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ochrona Zabytków**

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

• **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• **Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne**

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie internetowej – <https://www.gov.pl/web/kultura/ochrona-zabytkow-archeologicznych3>.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

• **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020**

Można wyróżnić trzy typy programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

• **Kreatywna Europa**

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest

promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

• Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020

Powyższy program jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

• Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

• Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE - 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wylimitowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E - Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e - usług publicznych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back-office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

• Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 EUR w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarczemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

• Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

• Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 został przyjęty decyzją Komisji Europejskiej C(2015)887 dnia 12 lutego 2015 r. Jest to podstawowy dokument służącym realizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020.

Działania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawierają się w celu tematycznym nr 6: Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami, w Priorytecie inwestycyjnym 6 c: Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego. Jako uzasadnienie wybranego priorytetu wskazano, że zgodnie z celami UE, niezbędne są inwestycje w infrastrukturę, które wpłyną na zwiększenie możliwości zatrudnienia, w perspektywie długookresowej poprzez podniesienie konkurencyjności regionu. Dostrzeżono potencjalne możliwości w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturalnej wykorzystującej walory przyrodniczo - krajobrazowe, czyste środowisko, a także bogactwo dziejów oraz spuściznę wielu przenikających się kultur.

Na podstawie Umowy Partnerstwa podano zapis: zwiększenie konkurencyjności gospodarki i efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie. Jako podstawę wybory priorytetu ze Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego zapisano: Dziedzictwo kulturowe oraz przyrodnicze jako ważne czynniki budowania tożsamości mieszkańców województwa, a zarazem zasoby na bazie których pojawiają się nowe modele biznesu - cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.3, 4.5. Strategia inwestycyjna Programu zakłada dofinansowanie zadań realizowanych w ramach celów szczegółowych: Zwiększona dostępność zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego regionu i Wzmocnione mechanizmy ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej w regionie w łącznej kwocie 70 707 126,00 EURO, co stanowi 3,17 % EFRR w ramach osi priorytetowej 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Wkład krajowy 12 477 729,00 EURO. Oś priorytetowa 7 będzie realizowana m.in. poprzez priorytet: 6 c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego. Działanie ma na celu zwiększenie dostępności zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego jednego z ciekawszych kulturowo regionów Polski. Stwierdza się, że bogactwo tradycji i czyste środowisko nie są w pełni wykorzystywane dla tworzenia dochodu i nowych miejsc pracy. Jako przyczynę braku możliwości całkowitego wykorzystania potencjału regionu ustalono niedostateczny stan infrastruktury kultury i turystyki.

10. Realizacja i finansowanie z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Kamionka;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy Kamionka.

Gmina Kamionka jest właścicielem (posiada tytuł prawny) do 12 obiektów, z których żaden nie jest wpisany do rejestru zabytków.

Tabela nr 8. Wykaz obiektów zabytkowych będących własnością gminy Kamionka

Lp.	ADRES	OBIEKT
1	Kamionka, ul. Grobelna, dz. 540	Figura - kapliczka, nagrobek Łukaszewicza
2	Kamionka, ul. Grobelna, dz. 540	Krzyż przydrożny

3	Kamionka, dz. 413/7	Biblioteka (d. budynek Sądu Grodzkiego).
4	Kamionka, dz. 421	Dom (ob. ośrodek zdrowia)
5	Kamionka, dz. 3360	Cmentarz żydowski
6	Samokłęski, dz. 437	Kapliczka przydrożna z figurą NMP
7	Samokłęski, dz. 437	Budynek mieszkalny (d. Urząd Gminy)
8	Siedliska, dz. 577	Kapliczka przydrożna
9	Ciemno, dz. 305/5	Krzyż przydrożny
10	Samokłęski Kolonia Druga, dz. 56/1	Pomnik walczących o odzyskanie niepodległości.

Niniejszy program zakłada podjęcie działań przy zabytkach będących własnością gminy, jednak Gmina Kamionka nie posiada odrębnego funduszu dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

Należy podkreślić, że wyodrębnienie procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie na prace przy zabytkach pozwoliłoby na lepsze zaplanowanie inwestycji. Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie władz gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy.

Niektóre zadania GPOnZ – w zakresie promocji historii i walorów turystycznych gminy Kamionka – mogą też być realizowane przez instytucje kultury funkcjonujące na jej terenie w ramach działalności bieżącej.